

Pécsi Tudományegyetem

Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

Szekszárd

A Család- és Gyermekjóléti Központ megoldási kísérletei a kortárs bántalmazás
csökkentésében

OTDK-dolgozat

Jelige: BIJ994

A dolgozat lezárva: 2024.04.14.

Tartalom

1. Bevezetés.....	4
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. A bántalmazás lehetséges okai	6
2.2 A bántalmazás előfordulása köznevelési intézményekben.....	9
3. Szociális szakember lehetőségei.....	14
3.1 Óvodai-iskolai segítő tevékenység tartalma.....	15
3.2. A csoportmunka jelentősége	17
3.3. Csoporttervezés szabályai	18
4. Gyakorlati probléma ismertetése, hipotézis	22
5. Kutatási módszerek ismertetése	23
5.1. A kutatás kérdése. Mire szeretnék választ kapni?.....	23
5.2. A kutatás empirikus háttere	24
5.3. Szempontok a kérdések összeállításán.....	27
5.4. Minta vétel szempontjai	28
5.5. Az interjú készítés tapasztalatai.....	29
5.6. Az adatfeldolgozás menete	31
6. Kutatás eredményeinek kiértékelése	32
6.1. Első kérdés	32
6.2. Második kérdés.....	32
6.3. Harmadik kérdés.....	33
6.4. Negyedik kérdés	34
6.5. Ötödik kérdés	34
6.8. Nyolcadik kérdés	36
6.9. A kutatás összegzése.....	37
7. Összegzés	38
8. Irodalomjegyzék.....	40
Mellékletek:.....	42
1. számú melléklet.....	42
2. számú melléklet.....	45
3. számú melléklet.....	46
4. számú melléklet.....	48
5. számú melléklet.....	50
6. számú melléklet.....	51
7. számú melléklet.....	53
8. számú melléklet.....	54

9.	számú melléklet.....	55
10.	számú melléklet.....	57
11.	számú melléklet.....	58
12.	számú melléklet.....	59

1. Bevezetés

Több mint 17 éve dolgozom a Sárbogárdi gyermekjóléti szolgálatnál. Az utóbbi időben azt figyeltem meg munkám során, hogy a legnagyobb kihívást az extrém magatartási problémával küzdő gyerekek jelentik intézményünk számára.

Megfigyelhető, hogy a gyerekek viselkedése nagymértékben megváltozott az elmúlt évekhez képest. Egyre több általános iskolás gyermek használ önállóan, mondhatni korlátok nélkül digitális eszközt. Az eszközön végzett tevékenységük kevésbé ellenőrizhető. Ettől az időszaktól kezdődően megfigyelhető az a sajnálatos tény, hogy az internetes zaklatást bejelentő gyerekek száma is megugrott.

Az óvodai-iskolai segítő speciális szociális tevékenységet nyújt, mellyel a gyerek családon belüli nevelkedését szeretné elősegíteni. Feladata ágazatközi szolgáltatás biztosítása, munkavégzés helye a köznevelési intézmény. Munkaköre szerteágazó, azonban én pontosan a téma nagysága miatt elsősorban a csoportfoglalkozásokkal elérhető eredményekről, lehetőségekről szerettem volna kutatni.

Szakmai tevékenységével kapcsolatban elmondható az is, hogy nem a szakember, hanem a közösség fogalmazza meg a szükségleteket, a munkáját. A gyakorlatban is ezt tapasztaljuk. Nem csak attól változó a munkája, hogy az adott köznevelési intézményben biztosított-e gyermekvédelmi felelős, hanem attól is függ, hogy az intézmény mennyire nyitott egy „külső” szakember befogadására. Valamint nagyon meghatározó az intézményben kialakított szervezeti struktúra és a gyerekek összetétele. Teljesen más feladatok várnak a szakemberre egy kis lélekszámú zsákfalú oktatási intézményében, mint egy városi iskolában vagy Budapesten.

Dolgozatomban az elméleti anyagok vizsgálatánál beszélek továbbá a bántalmazás fogalmáról, típusairól. Ezután áttérek a beavatkozás hazai lehetőségeire.

Kutatásom során pedig személyes interjúkat készítettem a szakmában dolgozó szociális szakemberekkel, iskolaigazgatókkal, valamint pedagógusokkal.

2. Szakirodalmi áttekintés

A bántalmazás fogalmáról az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról a következőképpen rendelkezik. „A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.” (1997. évi XXXI. 6.§)

Mit nevezünk kortárs bántalmazásnak? Gendreau és munkatársa úgy fogalmazza meg, hogy az agresszív viselkedés korfüggő, közvetlen és közvetett cselekvések jellemzik. Közvetlen agresszió a verekedés, verbális bántalmazás. A közvetett pedig, a cselekedet összessége, aminek célja a másik megkárosítása. A cselekvés gyakran kíséreltetett ilyenkor, nincs fizikai érintkezés (pl: pletykálás, kiközösítés). A meghatározás kizárja a játékos verekedést, az egyszeri támadást vagy a jó szándékú ugratást, ugyanakkor kiterjed az indirekt, illetve a kapcsolati bántalmazásra is (Gendreau-Archer, 2005.)

Saját tapasztalatai alapján is mindenki ismeri az iskolai zaklatás fogalmát, hiszen nincs olyan ember, aki nem találkozott azzal, amikor a fizikailag is erőfölényben lévő, esetleg idősebb gyerek egy nála gyengébb, fiatalabb gyereket rendszeresen megaláz, gyötör, bánt lelkileg és sokszor fizikailag is. Magyarban gyakran használják a „szekálás” kifejezést erre a fiatalok. Azonban mi bántalmazásnak, zaklatásnak tekintjük. Ugyan a jelenséget mindenki ismeri, azonban a fogalom pontosítása egy nagyon hosszú folyamat volt. (Buda, 2015. 9. o.)

Svédországban Peter-Paul Heinemann, aki a rasszista támadások problémájával foglalkozott, egy 1972-ben használta először a „mobbing” kifejezést a magányos iskolás ellen irányuló csoportos erőszakot. 1993-ban Olweus munkájában még a mobbing kifejezést használja, de később az angol irodalomban egyre inkább a bullying kifejezés terjedt el. Amit később már nem csak az angol nyelvben használtak így. Napjainkban pedig Magyarországon is mindenki érte mit takar a kifejezés. (Buda, 2015. 9-10. o.)

Magyarországon 2004-ben volt az első bullying kutatás, mely Figula Erika nevéhez fűződik. Országos kutatás pedig 2009-ben volt először obudsmani felkérésre.

Peter K. Smith definíciója alapján a zaklató olyan személy, aki ismétlődő agresszív viselkedést mutat, amely ártani akar másoknak, és amely végeredményben „szisztematikus hatalmi abúzus”, hiszen minden esetben olyan személyen gyakorolja hatalmát, aki nála

gyengébb. Olweus pedig három feltétel esetén beszél zaklatásról, amelyek a szándékosság, hosszú időn keresztül, valamint alapja a hatalmi egyenlőtlenség. (Buda, 2015. 9-15. o.)

Látjuk, hogy a gyerekek-családok megváltoztak. Nem hagyhatjuk ki, hogy ne említsük meg a Covid- 19 okozta nehézségeket a családok életében. Így hát egyáltalán nem kell meglepődnünk azon, hogy az iskolák nem tudnak adekvátan reagálni a fokozódó bántalmazásokra.

2.1. A bántalmazás lehetséges okai

A dolgozatnak nem célja vizsgálni, hogy miért lesz egy gyermek bántalmazó, egy másik pedig bántalmazott. Hiszen ennek vizsgálathoz nagyon sok körülmény vizsgálata szükséges. Azonban elkerülhetetlen, hogy figyelmet fordítsunk arra, hogy szocializációnk kezdetén, gyermekkorunkban milyen élményekben van részünk. Margaret Mead is megfigyelte a korai társadalmakban, hogy kannibálok, akikről mindenki tudja mennyire erőszakos népcsoport, bizony gyerekeiket igazán „rideg tartásban” nevelték. A gyerekek kizárólag annyi ideig lehettek az anyai mell közelében, amíg annyi táplálékot szívtak, ami az éhhaláltól megmenti őket. Nem ölelték és nem babusgatták még a csecsemőket sem. Egy durva, fonott kosárban tartották őket kezdetektől fogva. A társadalom, melegszívű, szeretetteljes tagjai kívülállónak számítottak, kirekesztették őket. (Mead, 1970, 155-203. o.) Pontosan tudjuk, hogy a család, mint elsődleges szocializációs tér meghatározó szerepet játszik a gyermek életében. Orvos-Tóth Noémi könyvében is megjelenik, hogy sokszor a traumatizált felnőttek nem akarnak saját családjukról, gyermekkorukról beszélni, mert tudat alatt tudják, hogy minden problémájuk gyökere saját gyermekkoruk. A könyvben olvashatunk arról is, hogy sok esetben a bántalmazott gyermek végül felnőttként bántalmazó szülővé válik, szülei forgatókönyvét követve. (Orvos-Tóth, 2022)

A bántalmazás, annak szereplői sok szempontból vizsgálhatók. Vajon mégis mi lehet az oka annak, hogy egy személy élete során bántalmazóvá válik, vagy bántalmazott személlyé. Ehhez elsősorban Békési Tímea és társa által készített tanulmányt szeretném felhasználni. Békési és társa megfogalmazza, hogy a családi rendszer hatással van a gyerekek kortársi kapcsolataira is. A szenvedélybeteg szülő gyereke gyakran úgy érzi, hogy nem tartozik igazán a többiek közé. Ezért gyakran úgy viselkedik, hogy a többiek elforduljanak tőle. (Békési-Kassai, 2022, 43. o.)

„Úgy tudtam ehhez alkalmazkodni, hogy inkább szemtelennek és öntörvényűnek akartam tűnni, nehogy valaki elkezdjen sajnálni. Ezzel tartottam távolságot, magamat és a rendszert fenntartva, hogy ne omoljon össze.” (Békési-Kassai, 2022, 205. o.)

Nagy és Törő könyvében is olvashatunk arról, hogy a bántalmazásnak több formája is van, ezek közül nem mindegyik látható elsőre külső szemlélő számára. (Nagy-Törő, 2016) Azonban abban minden, a témával foglalkozó szerző egyetért, hogy a családon belüli bántalmazás minden formájának megfelelő segítség nélkül élethosszig tartó negatív következményei vannak.

Foglalkozni szükséges azzal is, hogy miért alakult ki az általános viselkedés, hogy bántalmazótól és bántalmazottól is elfordul a társadalom. Angyal Pál már 1933-ban foglalkozott a közbüntetés fogalmával. Véleménye szerint a társadalomban hatások-kölcsönhatások uralkodnak. Fontos figyelmet fordítani arra, ahogy a társadalom többsége reagál arra, ha annak egy tagja a társadalmi szabályokat figyelmem kívül hagyva viselkedésével zavart okoz. Rend és szabály követése nélkül az egyén izolálódik és a társadalomról „lemorzsolódik”. (Angyal, 1933. 5-7. o.)

Angyal közvélemény büntetésnek nevezi azon rosszalló viselkedések összességét, ahogy a társadalom reagál egy egyén nem kívánt viselkedésére. Megkülönböztet ebből a szempontból etikai és szociológiai büntetést. A szociológiai bűnhődés a közösség igénye arra, hogy a súlyos rendellenesség által keletkezett köznyugtalanság lecsituljon. Míg ezzel szemben az etikai bűnhődés elsősorban az egyénre koncentrál, hogy bűnössége kiegyenlítésre találjon. Közvélemény büntetés érhet olyan személyt is, aki nem szolgált rá, például egy pletyka áldozata, vagy testi-szellemi fogyatékossgal rendelkező személy. (Angyal, 1933. 58-61. o.) Bár akkoriban még nem nagyon foglalkoztak a kortárs bántalmazással, véleményem szerint a bántalmazóvá váló személlyel kapcsolatban egy közvélemény-büntetést alkalmaznak a mai napig. Nem tudják kezelni a gyerekek, pedagógusok, ezért elkezdenek másként viselkedni vele. Elkezdődhet egy kirekesztő folyamat, ami persze megerősíti a bántalmazó viselkedést, majd a gyerek peremhelyzetre kerülését.

Angyal alapján a közvélemény-büntetés fogalma: *„Közvélemény-büntetés a rendtől akár tulajdonságaival, akár cselekvésével eltérő egyén felett a közvéleményben kialakult rosszalló értékítéletet hordozó egyesek által külső rossz formájában megnyilatkozó kellemetlen érzést keltő visszahatás.”* (Angyal, 1933, 62. o.)

A bántalmazás eseteiben a jogszabály aktív cselekvést, konkrét eseményt határoz meg.

„A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek –különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése érdekében – egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el.” (1997. évi XXXI. törvény 6.§)

Az agresszív viselkedés nemzetközileg is komoly és fontos problémaként ismert, melynek egyik formája az iskolai zaklatás jelenségében nyilvánul meg. Salmivalli úgy írja le, mint "agresszív viselkedést, amelyben egy egyén vagy egyének csoportja ismételten megtámad, megaláz és/vagy marginalizál egy viszonylag gyenge személyt". (Lepintzi 2020. 42. o.) A legtöbb kutató egyetért abban, hogy az iskolai zaklatás definíciója magában foglalja az elkövető és az áldozat közötti hatalmi egyenlőtlenséget, az áldozat észlelését, hogy károsítja az áldozatot, valamint a viselkedés megismételhetőségét, mint a többi formától való megkülönböztetés kritériumát. A jelenség dinamikus interakciót jelent az elkövető és az áldozat között, mivel a tanuló megfélemlítést okozó növekvő befolyása csökkenti a bántalmazott tanuló ellenállását, így képtelenné válik a védekezésre. „(Lepintzi 2020. 42. o.)

„A bántalmazás definíciója Olweus szerint: a tanulót elnyomás vagy zaklatás éri abban az esetben, ha ismétlődően, hosszú időn keresztül negatív cselekedetnek teszi ki egy diák, vagy diákok csoportja” (Sieger, 2020, 61.o.) Az óvodai, iskolai közösségben a gyerekek folyamatosan tanulják meg, hogyan kell egymással viselkedni, mi a bántalmazás, zaklatás. Zaklatás esetében fontos kritérium, hogy erő egyenlőtlenségek kellenek hozzá. Buda tanulmánya alapján megközelítőleg 5-10 % közé teszik az iskolai zaklatást elszenvedők arányát. Áldozatnak pedig azt a személyt nevezzük, aki visszatérő, folyamatos bántalmazás elszenvedője. Nem mer szembeszállni, viselkedése depresszív, magányos. Gyakran iskolai hiányzás lesz a következménye, hosszútávon pedig szociális alkalmazkodási nehézségei alakulhatnak ki. Végso esetben szuicid kísérlethez vezethet. (Sieger, 2020, 61-62. o.)

Sieger tanulmányában ismerhetjük meg a bystander kifejezést, akik azáltal válnak aktív részesévé a nem kívánt interakcióknak, hogy jelenlétükkel és viselkedésükkel támogatni tudják a zaklatót, vagy épp az áldozat védelmére kelhetnek és bevonhatják a közösség megtartó életébe a szociális izolációban fokozottan veszélyeztetett diákokat.

Az áldozat segítésének elmaradását követően lelkiismeret-furdalás gyötörheti őket, elfásulnak és veszítenek szociális érzékenysükből. Mivel az osztály működése bizalmatlanságon és hatalmi játszmákon alapszik, a teljes légkör romlik, a társas együttlét öröme sérül és az egyébként építő jellegű tevékenységek mindennapos harccá fajulnak (Buda, 2008). Az is megfigyelhető, hogy azok a gyerekek, akiknek életében nem volt olyan felnőtt, akik segített megérteni a mások viselkedésének következményét, maga is nagyobb eséllyel lesz

bántalmazás áldozata, vagy elkövetője, hiszen életéből kimaradt a mentalizáció. A bántalmazott gyerekek esetében tényleges tulajdonságait vagy negligálják, vagy felnagyítják, így bélyeget akasztva rájuk. Ezáltal könnyebbé válik őt bántalmazni, hiszen nem az egyénre koncentrál a bántalmazó, hanem a tulajdonságok egy halmazára. Sieger tanulmányában olvashatjuk azt is, hogy traumát átélt személy esetében minél többször beszél a negatív érzésekről, annál könnyebbé válik számára a feldolgozás. (Sieger, 2020, 63-71. o.)

Dolgozatomban kizárólag iskolás korú gyereket érintő bántalmazásról fogok írni. Hajdu tanulmányában ugyanazt a fogalmat használja a bántalmazásra, amit társai, akaratlagos cselekedet, mely tudatosan arra irányul, hogy másnak rossz érzést okozzon. Buda felosztását követve megkülönböztetünk verbális és fizikai agressziót. Az iskolai agresszív viselkedésben meg kell különböztetni a bántalmazástól a fegyelemsértést. Utóbbi a diák elkövetheti úgy is, hogy nem megfelelően öltözködik, esetleg szünetbeli dohányzással, vagy azzal, ha felesel a tanárnak. Ugyanakkor azt is ki kell emelni, hogy nem minden fegyelemsértés agresszió. (Hajdu, 2011. 40-42. o.)

2.2 A bántalmazás előfordulása köznevelési intézményekben

Megfigyelhető, hogy különböző iskolákban különböző az agresszió mértéke, hiszen eltérő kultúrák képviselői járnak az egyes intézményekbe. Szakiskolákban lényegesen magasabb ez a szám, mint középiskolákban. Ebből a szempontból elkerülhetetlen a családi kapcsolatokat vizsgálni, illetve azoknak hatását a gyerekek iskolai viselkedésére. Megfigyelhető, hogy a szakiskolások gyakrabban számoltak be arról, hogy látták szüleiket verekedni, mint a középiskolások. (Hajdu, 2011, 49. o.)

Várnaiék tanulmányában a bántalmazás érzelmi jellemzőit vizsgálják, arra helyezik a hangsúlyt. Gyakorlata szerint pedig először egy tanuló bántalmaz egy másikat. Aztán később gyakran előfordul, hogy már az egész csoport, osztályközösség bántalmazza a tanulót. Abban a fenti szerzőpáros is egyetért, hogy a családnak jelentős hatása van a gyerekek iskolai viselkedésére. (Várnai- Fliegauf, 2005.)

„A kortársaik által bántalmazott gyerekek olyan jeleket küldhetnek a környezet felé, hogy értéktelenek és megtámadásuk esetén nem fognak ellenszegülni, egyes esetekben passzívan, szubmisszívan is viselkedhetnek. Az áldozatok általában bizonytalanok, óvatosak, érzékenyek, csendesek (Olweus, 1991). Én-képük általában negatív, önértékelésük alacsony

(Salmivalli et al., 1999), csúnyának, butának érzik magukat. Sok esetben előfordul, hogy magányosak, nincsenek barátaik” (Boulton, Underwood, 1992). (Várnai-Fliegauf, 2005., 74. o.)

Várnai szerint az elkövetők központi szerepet töltenek be a közösség életében, jellemző rájuk a dominanciára való hajlam és az áldozat felé nem nagyon éreznek empátiát. Az is szignifikánsan jellemző, hogy az áldozatoknak lényegesen alacsonyabb az önértékelése, mint az elkövetőké. Az elkövetői személyiség kialakulásában nagy szerepe van a melegség, biztonságos kötődés hiányának esetükben, büntetés és a jutalmazás nem következetes. A bántalmazásban nem érintett gyerekek gyakran számolnak be a szülői kontroll megfelelő mértékéről. (Várnai-Fliegauf, 2005, 74-75. o.)

Egyes szerzők a bántalmazás csoportfolyamatként értékelik, vagyis a bullying a csoport céljai és az egyén érdekei közötti konfliktus következménye.

Az áldozatok ismertető jelei:

- „fizikailag gyengébbek társaiknál (főleg a fiúknál)
- testükkel kapcsolatos szorongás;
- óvatosak, érzékenyek, csendesek;
- szorongóak, bizonytalanok;
- gyakrabban kötődnek a felnőttekhez;
- iskolai teljesítményük változó lehet, de gyakran alacsony;
- ha csúnyán ugratják, csúfolják, lebecsmérlik, fenyegetik, gúnyolják, kinevetik, pikkelenek rá, megrúgják, megütik, lökdösik;
- könyveit, pénzét, egyéb tárgyait elveszik, megrongálják;
- kizárják a csoportból, úgy tűnik nincs barátja, utolsónak választják a csapatjátékokban;
- próbál a tanár közelében maradni;
- nehézséget okoz neki, hogy az osztály előtt beszéljen;
- iskolai teljesítmény hirtelen csökkenése” (Várnai-Fliegauf, 2005, 76. o.)

Az elkövető általános ismertető jelei:

- „más tanulók elnyomása, felsőbbrendűségi érzés;
- előfordulhat, hogy osztálytársainál idősebb és erősebb;
- forrófejű, könnyen feldühödik, főleg ha akadályba ütközik, impulzív;
- általában ellenszegülő, felnőttekkel is agresszív;

- durvának, keménynek tűnnek, általában kevés empátiát mutatnak, de énképük pozitív;
- viszonylag korán részt vesznek más antiszociális cselekedetekben pl. lopás, vandalizmus, részegség, rossz társaság;
- osztályon belüli népszerűség változó, középiskolára csökken;
- tanulmányi eredményük változó, de valószínűbb, hogy alacsony és nem szeretnek tanulni; (Várnai-Fliegauf, 2005, 76. o.)

Ezek a jelenségek, ahogy fentebb is jeleztem elsősorban iskolai környezetben jelennek meg, de egyre elterjedtebb formája a cyber bullying is. Az iskolai környezetben megjelenő bántalmazással kapcsolatban azért vannak jobb helyzetben pedagógusok, mert az legalább számukra is látható. Azonban a digitális eszközökön folytatott tevékenységet nem tudják követni, ahogy legtöbbször sajnos a szülők sem. Azonban az a tény, hogy látják a bántalmazás személyes formáját, nem könnyíti meg a reagálást. A sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnáziumi igazgatóval beszélgetve arra a következtetésre jutottam, amit ő is megerősített, hogy a pedagógusok hiába magasan kvalifikált, talpraesett, lelkiismeretes szakemberek, mégsem rendelkeznek megoldási technikákkal ezekre a komplex problémákra. Úgy érzik, hogy a pedagógus képzés nem tanítja meg számukra, hogyan reagáljanak ezekre a helyzetekre. Nem is elvárható a pedagógusoktól, hogy sok-sok iskolában betöltött szerepük mellett még egy ilyet is magukra vállaljanak. Viszont felmerül a kérdés, hogy akkor ki fogja megoldani a problémákat. Meggyőződésem, hogy a 2018-ban kötelezővé tett óvodai-iskolai segítségben igenis megvan a lehetőség arra, hogy megoldási lehetőséget kínáljon.

Bár Leintpitz a Görög Általános Iskolákban végzett kutatásaiból azt a következtetést vonja le, hogy az iskolákban tapasztalható szociálpedagógiai problémák sokfélesége is azt mutatja, hogy az egyetem elvégzése előtt megfelelő tanárképzésre van szükség, de az egész életen át tartó tanulásra is. Minden ország oktatáspolitikájának tartalmaznia kellene ilyen távlatokat, hogy ezeket a kérdéseket sokoldalúan kezeljék. Viszont amíg eljut ide oktatáspolitikánk addig is nézzük meg, hogy hol tartunk most.

Jankó Judit tanulmányában olvashatjuk, hogy az iskola közreműködése a gyerekek szocializációja szempontjából az egyik legfontosabb, az azonban vitathatatlan, hogy ma az iskolák, a pedagógusok, segítség nélkül nem tudnak megfelelni annak a kihívásnak, amit halmozottan megjelenő szociális problémák jelentenek. Az iskolai szociális munka különböző modellekkel dolgozik a gyermek, az iskola és a környezet viszonyrendszerében. Az iskolai szociális munkás összekötő az otthon az iskola és a közösség triumvirátusában. A problémák

és konfliktusok sok esetben olyan mértékben jelentkeznek, hogy azokat hagyományosan, pedagógiai eszközökkel nem lehet kezelni, ezért szükségessé válik a szociális szakértelem megjelenése az iskolákban. (Jankó, 39-45. o.)

Nézzük meg, hogy az elmúlt években mi változott az iskolai bántalmazásokkal kapcsolatos iskolai teendőkkel.

Ahogy Kopasz Marianntól olvashattuk a közoktatási intézmények a jelzőrendszer olyan tagjai, akik valószínűleg a legtöbb jelzést küldik gyermekbántalmazással kapcsolatban a gyermekjóléti szolgálatok felé. A pedagógusok különösen fontos szerepet játszanak a gyermekbántalmazás felismerésében. Bár számos protokoll létezik a gyermekbántalmazás kezelésével kapcsolatban, mégis ki kell, hogy mondjuk, hogy az intézmények egészen eltérően reagálnak ezekre a kényes helyzetekre. (Kopasz, 2021.)

Magyarországon az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szabályozza a jelzőrendszeri tagokat és kötelezik őket jelzés megtételére. Az iskolák esetében a jelzőrendszer működtetésének feladatát kiutalja az iskolaigazgatóra, illetve helyettesére, a pedagógusokra, az iskolapszichológusra, a gyermek- és ifjúságvédelmi felelősre (ahol van ilyen), illetve 2018 szeptembere óta az iskolákban szociális segítő tevékenységet végzőkre is.

A másik fontos változás az volt, hogy 2018. szeptember elsejei hatállyal kötelezően ellátandó feladatként írta elő az 1997-es Gyermekvédelmi törvényt módosító 2015. évi VIII. törvény a területi államigazgatási szervezetrendszer átalakításával összefüggő egyes törvények módosításáról szóló törvény a családsegítő és gyermekjóléti központok számára az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet. (Iskolai szociális munka már ezt megelőzően is folyt Magyarországon, így a törvénymódosítás jelentőségét a feladat kötelezővé tétele adja.) A jelzőrendszeri jelzés továbbra is a közoktatási intézmény feladata (konkrétan: a gyermek- és ifjúságvédelmi felelősé, vagy annak hiányában a vezetőé, illetve annak helyetteséé), azonban a – család- és gyermekjóléti központok foglalkoztatásában álló – óvodai és iskolai szociális segítőnek a jogalkotói szándék szerint fontos szerepe van a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzésében, kiszűrésében és megszüntetésében (illetőleg maga is jelezhet).

2018-at megelőzően az volt az iskolai gyakorlat, hogy valamely pedagógust bízták meg a gyermekvédelmi feladatok ellátására, ezzel együtt a jelzési kötelezettséggel. Akik maguk is pedagógus végzettségűek voltak és úgy próbálták ellátni a gyermekvédelmi tevékenységet. Ráadásul általában néhány órában látták el, minden egyéb feladatuk mellett.

3. Szociális szakember lehetőségei

A személyiség, mellyel nap mint nap dolgozik a segítő szakember, nagyban hozzájárul ahhoz, hogy egy adott eset szereplőivel miként tudnak együtt dolgozni a problémán. Szerepét tekintve az adott szociális területen a szociálpedagógus segít a család normarendszerének helyreállításában, támogatási lehetőségeket gyűjt, szükség esetén további szakemberekhez irányítja a tagokat, de radikális esetben a gyermek családból való kiemelését is kezdeményezheti. Arról, hogy aki a segítő szakmát választja hivatásként elmondható, hogy empatikusabb, megértő és elfogadó szociálisan érzékenyebb, valamint elkötelezettebb a segítségnyújtásra, mint a társadalom többsége. Kiemelten fontos, hogy e tulajdonságok mellett a segítő lelki egészsége is rendben legyen, nehézségek esetén legyen megküzdési stratégiája, tiszta énképpel rendelkezzen fejlessze önmagát, autonóm legyen. (Rostáné, 2021, 65-75 o.)

A szociális segítőnek, így a szociálpedagógusnak is a személyisége mellett a megszerzett tudását is alkalmaznia kell annak érdekében, hogy törvényileg és szakmailag is helyesen járjon el. Ismernie kell az etikai kódexet, a szociális ügyekre vonatkozó törvényeket, és ezekben naprakésznek is kell lennie. Ezek mellett a támogatórendszert, szociális ellátórendszert is ismernie kell. (Rostáné, 2021, 75-85. o.)

A megelőzés kapcsán három típust lehet megkülönböztetni: primer, szekunder és terciér prevenciót. A primer prevenció megvalósulásához megfelelő jogi és szociálpolitikai szabályozásra van szükség. Hiszen nagyon fontos tudni, hogy milyen protokoll eljárások léteznek bántalmazás esetén, mi ennek a következménye, illetve, hogy a családok hogyan tudnak segítséget kapni ilyen esetben. A prevenció ezen szintjén nem szükséges feltétlenül szakembernek lenni, hiszen a pedagógus és a szülő is nagy szerepet tud ebben vállalni. Ez oly módon történhet, hogy a szülő elmondja gyermekének, hogy mi a különbség a jó és rossz érintések között, vagy hogy a pedagógus megérteti diákjaival, miért ne verekedéssel oldják meg a konfliktust, hanem például megbeszéléssel. (Tománé et al., 2018. 63-65. o.)

A szekunder prevenció esetében még nagyobb szerepe van a védőnőnek, hiszen ő látja a gyermek fejlődését, anya-gyermek kapcsolatát és vizsgálatok során, ezért is fontos, hogy baj esetén minél előbb jelezzen az illetékes gyermekjóléti szolgálatnak. Ilyen esetekben már megtörtént a gyermekbántalmazás, és az a cél, hogy további már ne forduljon elő. Ezért is kiemelten fontos, hogy a jelzőrendszer tagjai, akik a gyerekekkel kapcsolatban vannak, kellő felelősséggel jelezenek időben a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakembereknek. A

tercier prevenció esetén már a bántalmazott áldozatot, ügyfelet kezelik. A szakember nemcsak az áldozatot, hanem annak családját is segíti. A segítség a trauma feldolgozásáról szól, annak átkeretezéséről, hogy a későbbiekben elkerülhető legyen az újra áldozattá válás. (Tománé et al., 2018. 66-67. o.)

A fentiekből jól látszik, hogy a gyermekbántalmazás legyen az családon belüli, vagy kortárs az egyik legfontosabb az észlelő személy számára, hogy mielőbb jelezzen annak érdekében, hogy további bántalmazás elkerülhető legyen. A szociálpedagógus feladata, hogy a szülőkkel is kialakítson egy olyan bizalmi kapcsolatot, melynek hatására további szakemberek segítségét is el fogják fogadni, és így sikerülhet a további bántalmazásokat megakadályozni. (Tománé et al., 2018. 67. o.)

3.1 Óvodai-iskolai segítő tevékenység tartalma

Az óvodai-iskolai segítő tevékenység speciális szociális tevékenységet nyújt, mellyel a gyerek családon belüli nevelkedését szeretné elősegíteni. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a gyermekjóléti szolgálatok és központok családokat segítő tevékenységét egészítik ki. Ezen segítők célcsoportja a gyermek, míg a családsegítőké általában az egész család. Feladata ágazatközi szolgáltatás biztosítása, munkavégzés helye a köznevelési intézmény. Foglalkoztatási jogviszonyban a gyermekjóléti központtal áll. A Gyermekjóléti Központokon belül külön szakmai egységet képviselnek. Szakmai létszámukat a jogszabály határozza meg. 1000 tanulónként 1 fő 40 órás szakembert ír elő a jogszabály. Végzettségét tekintve pedig 15/1998-as Nm rendelet szabályozása mérvadó. A teljesség igénye nélkül néhány elfogadható végzettséget felsorolok: felsőfokú szociális szakképzettség, mentálhigiénés szakképzettség, iskolai szociális munkás, óvodai és iskolai szociális segítő, család- és gyermekvédő tanár, család- és gyermekvédő pedagógus, család- és gyermekvédelem szakos pedagógus, ennek hiányában gyermek-és ifjúságvédelmi tanácsadó oklevéllel rendelkező: nevelőtanár, pedagógus, pedagógiai előadó, pszichopedagógus, okleveles emberi erőforrás tanácsadó, óvodapedagógus, tanító, gyógypedagógus. (Óvodai- és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója, 2022. 1-8. o.)

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2022-ben elkészítette az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység előbb idézet módszertani útmutatóját. Ahogy korábban utaltam rá a tevékenységet 2018-ban kellett kezdeni, a módszertani útmutatóra azonban 4 évet várni

kellett, de bátran kimondható, hogy megérte a várakozás. Az anyagban szerepelnek e segítő feladatai, a bevezetés módja, személyi és tárgyi feltételei, valamint a dokumentáció és eljárásrend. A szakember elnevezése új, a cél azonban nem változott. Továbbra is a gyermek kerül előtérbe, a veszélyeztetettség megelőzése, megszüntetése élvez prioritást, de ugyanolyan fontos az egyéb területen végzett prevenció, az észlelő- és jelzőrendszer működésének segítése, valamint a szociális szolgáltatások elérésben való segítségnyújtás.

A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, mint önálló státusz megszűnt a köznevelési intézményekben, így a segítők – mint köznevelési intézményen kívüli szolgáltató – lehetőséget kaptak, hogy „profitáljanak” a helyzetből.

Az segítő szakember számára a tevékenység három színterét különítjük el:

- Egyéni
- Csoportos
- Közösségi

Egyéni segítség során a szolgáltatás célja, hogy a tanuló egyéni szükségleteire reagáljon, számára személyre szóló szolgáltatást nyújtson. Ugyanakkor esetkezelést, gondozást nem végezhet. Tevékenysége során a megoldásközpontú segítő folyamatokat kell, hogy alkalmazza. Leginkább úgy kell alakítania a segítség folyamatát, hogy néhány alkalmas legyen. Hosszútávú, rendszeres kapcsolat is kialakulhat, főleg a védelembe vett gyermek esetében, ahol a gondozási nevelési tervben feladatot írnak elő a szakember számára. Azonban akkor is közvetlenül az iskolai előmenetelhez kapcsolódó feladatokat vállalhat. Ennek ellenére gyakran felmerül a szakemberekben a beavatkozás dilemmája. Leginkább abban a helyzetben nehéz ez, amikor ő maga is érzi, hogy kompetenciáján túlmutat az eset. Ugyan Andok is megfogalmazza, hogy a szociális segítő tevékenység alapvetően beavatkozó tevékenység, mégis fontos figyelemmel lennünk a beavatkozás szabályaira, korlátaira. Ezek a szabályok kőbe vésettek és egyértelműek, de nem egyéni esethez igazodóak. (Andok-Tímár, 2002. 88. o.) Emiatt van nehéz helyzetben a szakember mérlegelés során. Hiszen nem arról van szó, hogy nem tudja mi a teendője, hanem sokkal inkább arról van szó, hogy a kétségbeesett ügyfelet nem akarja magára hagyni. Emiatt nagyon fontos, hogyan tudja ezt ügyfelével úgy megbeszélni, hogy ne érezze az ügyfél azt, hogy nem kap segítséget. Ennek érzékeltetésére szeretném a következő dilemmát bemutatni. *Az anya kérte a segítői szolgáltatást. Elmondja, hogy 9 éves fiú gyermekét egyedül neveli. Összesen három gyermeke van, férjével elváltak, több mint 5 éve. Amikor elváltak, akkor nagykorú fiú testvére hozzájuk költözött és segítette őt*

a gyermeknevelésben. A kisfiú hamar megtalálta az elvesztett apa szerepet a nagybátyjában. Azonban a nagybácsi váratlanul meghalt. Addig az anya legnagyobb fiú gyermeke kései kamaszkorba ért, ő vette a kisfiú életében az „apaképet”. Azonban sajnálatos módon ő pedig elköltözött a családtól. Tehát ez a kisfiú mindössze 5 év alatt három „apát” veszített el. Az anyának most új élettársa van. A kisfiú ugyan elfogadja, de amint a házukba lép férfi, a kisfiú kifordul magából és kezelhetetlen. Ha nem a gyerek szülői házában találkoznak akkor semmi probléma nincs a gyerek viselkedésével. Az anya azért kért segítséget, mert az utóbbi időben úgy érzi, hogy a kisfiú most már akkor is kezelhetetlen otthon, ha nincs ott az ő párja. (Egy sárbogárdi esetmegbeszélésen szóba került dilemma, 2023. novemberben.)

A módszertani útmutató nagy hangsúlyt fektet arra, hogy az egyéni segítő tevékenység arányaiban nem előzheti meg a csoportos és közösségi tevékenységet. (Óvodai- és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója, 2022, 21-26. o.)

Saját szakember interjúim alapján viszont az a benyomásom, hogy ahány ház, annyi szokás. Az én munkatársaim például többségében egyéni tanácsadást végeznek. A szomszédos járásban pedig inkább csoportfoglalkozások vannak többségben.

A közösségi tevékenységre elmondható, hogy fókuszában a közösség tagjai állnak és a közösség fogalmazza meg az elérni kívánt célokat. A segítő szakember ebben lát el katalizáló, koordinátor feladatokat. Az általam megkérdezett egyik óvodai- iskolai szociális segítő sem végez ilyen jellegű tevékenységet.

3.2. A csoportmunka jelentősége

A jelenlegi szabályok szerint egy általános iskolás gyerek reggel nyolc órától délután négy óráig a köznevelési intézményben tartózkodik. Hétközben több időt tölt kortársaival, mint amennyit családjával otthon. Ebből pedig az következik, hogy mint másodlagos szocializációs tér, a kortársak hatása legalább akkora, mint a családé. Kisgyermekkorban még inkább szülei nézeteit fogadja el egy gyermek, azonban már ekkor is erős benne a valahova tartozás érzése. Emiatt úgy próbál viselkedni, ahogy a kortársai viselkednek. Együtt játszanak, együtt tanulnak és közben megfigyelik egymás reakcióit. Ezért van az gyakran, hogy a szülők otthon meglepődnek azon, amikor gyermekük olyan szavakat használ, amiket otthon nem használnak. Esetleg olyan dolgokról is rendelkezik információval, amit otthon tabu téma. Később, ahogy személyiségfejlődésében halad előre a szülői mintákat megkérdőjelezi és

elkezdi saját identitását felépíteni. Természetesen ehhez is kortársai megfigyeléséből gyűjti össze az információt.

A kortársak, a csoport tehát fontos a gyermekeknek, ezért a csoportfoglalkozásokról szeretnék részletesebben beszélni, mint az iskolai zaklatás egy megoldási eszközéről.

A csoportmunka kis csoportokban végzett célorientált tevékenység. A tevékenység irányul a csoport egyes tagjaira és a csoport egészére egyaránt. Csoportpszichoterápiát nem végezhet. Inkább a prevención van a hangsúly, tehát gyógyító, terápiás csoportot, csoportterápiát a segítő nem végez. A foglalkozások preventív jellege érvényesül az adott köznevelési intézmény szükségleteire reagálva. A csoportmunka célja lehet megismerés, megfigyelés, készségfejlesztés, prevenció, edukáció, pályaorientáció, családi életvitel és nevelés támogatása, stb.

A prevenció, edukációs foglalkozások témája lehet a bántalmazás, iskolai erőszak megelőzése. Mint minden csoportfoglalkozás előtt, fontos egy részletes tematika kidolgozása. Ugyanakkor a csoportvezetőnek felkészültnek kell lennie az esetlegesen szükséges változásokra.

Látjuk, hogy az iskolák szinte megoldhatatlanul küzdenek a kortárs bántalmazás megoldásával majd minden évfolyamban. Emiatt a prevenció nem minden esetben időszerű. Intézményünk azt a megoldást találta ki, hogy megpróbálja a gyerekeket érzékenyíteni. Célunk az érzelmek és tevékenységek jelentőségének tudatosítása, valamint a gyerekek közötti együttműködés erősítése. A csoportfoglalkozásokon direkt nem beszélünk a konkrét bántalmazásról, amiről a pedagógus előzetesen tájékoztatott minket.

3.3. Csoporttervezés szabályai

Homoki Andrea szerint a gyermekek érdeke mindenekfelett elv helyett az ahány ház, annyi szokás elv érvényesül.

Nagyon fontos kiemelni, hogy a pécsi modell, nem a patológiákra helyezi a hangsúlyt, hanem a pozitív viselkedésváltozásra, képességekkel való felruházásra, érzékenyítésre, a reziliencia fejlesztésére fókuszál. Tudjuk, hogy egy rugalmas gyerek a hosszan fennálló nehézségek ellenére is tud jól funkcionálni. Gyermekvédelmi szempontú kutatásokból is kiderül, hogy a reziliencia mérője az én-hatékonysággal kapcsolatos készségének fejlettsége. Az iskolai környezet egy olyan fontos szempontja a rezilienciának, mely némi változtatással lényegesen

hatékonyabban tudna hozzájárulni a gyermek megküzdési képességeinek fejlesztésében. Ezért hát nem is kérdés, hogy az iskolai bántalmazások kezelésének színtere az iskola kell, hogy legyen. (Homoki, 2018. 1-19. o.)

Pataki Éva írásából megtudhatjuk, hogy a hatékony csoportmunka záloga a kezdetek kezdetén egy azonos szakmai identitással rendelkező csapat, akik segítenek egymásnak az elindulásban. Úgy is lehetne mondani, hogy a csoportmunkát megelőzi egy csoportmunka. (Pataki, 2020. 173-174. o.)

Simonik szerint a gyerekeknek tervezett csoportfoglalkozások nem térnek el jelentősen a felnőtteknek szervezett csoportfoglalkozásoktól. Azonban mégis szükséges életkorukhoz, iskolai környezetükhöz igazítani a tematikát. (Simonik-Trembulyák, 2019. 32. o.) Mi esetünkben pedig a legcélszerűbb a csoportfoglalkozások befogadó iskolák szemszögéből közelíteni a témához. Hiszen mindannyian tapasztaljuk azt, hogy a társadalmi problémák az iskolákban, az oda járó gyerekek viselkedésében leképeződnek. Ugyanakkor azt is több általam idézett szerző kimondta már, hogy a nehézségek gyakorisága és mélysége ellenére a pedagógusok nincsenek felvértezve a problémák önálló megoldására. Jobb esetben ezt a feladatot tovább tudják delegálni a gyermekjóléti alapellátást biztosító intézménynek.

Az iskolában megjelenő viselkedés problémák háttérében gyakran a bizonytalan családi háttér figyelhető meg kiváltó okként. Hiszen a nehéz anyagi helyzet miatt a szülők egyre több időt kénytelenek munkával tölteni, hogy a családjukat el tudják tartani. Emiatt kevesebb idő jut a családi programokra, gyakran feszültséggel terhelt a kapcsolatokhoz vezet. A családnak ezen helyzete pedig közvetve kihat a gyerek fejlődésére és ezáltal a viselkedésére is. Egyre gyakrabban jellemző, hogy kétszülős családmodell helyett a gyerekek egyszülős családokban nevelkednek, ami gyakran együtt jár a gyerek két háztartás közötti vándorlásával, ami az alapvető biztonságérzetet veszi el tőlük. Közben a gyerek próbál mindkét szülőnek megfelelni, próbál az iskola követelményeinek is megfelelni és amennyiben ez nem sikerül frusztrációja jelentős mértékben emelkedik. Ami természetesen a viselkedésükre is kihat, vagy visszahúzódnak lesznek, vagy pont ellenkezőleg agresszívak. Ha ez nem kerül időben kezelésre, akkor a későbbi munkavállalási lehetőségeit is igencsak megnehezíti. Emiatt van igazán nagy jelentősége annak, hogy időben és szakszerű beavatkozásra kerüljön sor. Hiszen a csoportfoglalkozások kiváló lehetőséget biztosítanak arra, hogy a gyerekek egyes viselkedés mintákat kipróbálhassanak társas helyzetekben ezáltal fejlesztve társas készségeiket. (Simonik-Trembulyák, 2019. 32-33. o.)

Ezen foglalkozások keretében többek között lehetőség nyílt:

- a különböző helyzetekben elvárt viselkedésminták elsajátítására,
- a gyermekek és a velük kapcsolatban álló személyek közötti kapcsolatok javítására,
- a kapcsolatteremtő és fenntartó képességek fejlesztésére;
- az énkép, az önértékelés, az önkontroll és az empátia képesség fejlesztésére a csoportdinamikai folyamatok segítségével,
- a szociális problémamegoldó képesség hatékonyságának a növelésére,
- az agressziómentes konfliktuskezeléshez szükséges képességek fejlesztésére,
- a figyelem és a megértés fejlesztésére,
- a fantázia és a kreativitás fejlesztésére,
- a kommunikációs készségek és az együttműködés fejlesztésére. (Hudra, 2008. 25-40. o.)

A csoportfoglalkozások szervezése során először a leglogikusabb megismerkedni a befogadó intézménnyel és annak szükségleteivel, problémáival. Ilyenkor fontos arra is figyelmet fordítani, hogy milyen infrastrukturális adottságai vannak az intézménynek. Hiszen roppant fontos, hogy legyen a csoportfoglalkozások tartására alkalmas helyszín hozzá. A legideálisabb, ha a csoportfoglalkozások megkezdése előtt a leendő csoporttagokkal kapcsolatban a legtöbb információt meg tudjuk szerezni pedagógusaiktól, osztályfőnököktől. A legökényetesebb persze az volna, ha még megfigyelőként az adott osztályközösségben is van lehetőségünk időt tölteni. A csoportfoglalkozások igazi sikeressége érdekében fontos a legtöbb információt begyűjtenünk a leendő tagokról. Illetve nagyon fontos, hogy legyünk tisztában az adott korosztály viselkedési, érdeklődési sajátosságaival is. (Simonik-Trembulják, 2019. 34-35. o.)

A csoport céljának meghatározása során nagyon fontos figyelmet fordítani arra, hogy megtaláljuk a közös problémát melynek mentén el tudunk indulni a közös munkában. A probléma feltárása során segítségül hívhatjuk az iskola vezetőjét, az osztályfőnököt, valamint az érintett gyerekeket is. Itt azonban nagyon fontos figyelni a gyerekek életkorára. Egy alsós gyerek nem biztos, hogy egyértelműen meg tudja fogalmazni a problémát. A kezdeti tervezés során nagyon fontos, hogy tisztázzuk az időkereteket, hogy az adott problémával kapcsolatos csoportfoglalkozásokhoz hány alkalomra van szükség. Illetve fontos azt is megbeszélni, hogy egy-egy alkalom mennyi időt vesz igénybe. Hiszen teljesen másként kell terveznünk akkor, ha tanórarendben illetve tartjuk foglalkozásunkat és másként akkor, ha délutáni foglalkozásról

van szó. A foglalkozások időtartamának tervezésekor figyelembe kell vennünk a foglalkozáson részt vevők életkorát is, illetve azt is, hogy hányadik órában tartjuk majd a foglalkozást. Hiszen minél fiatalabb a résztvevő annál kevesebb ideig lesz képes koncentrálni. Az életkor figyelembe vételére a csoportfoglalkozások munkamódszerének kiválasztása során is szükség lesz. Hiszen a kisebb gyerekek esetében kevésbé bonyolult feladatokra van szükség, amik inkább játékosak. Míg a nagyok számára már bonyolult feladatok is adhatók. Fontos, hogy a feladatokat minden esetben a résztvevők életkorához igazítsuk. A feladatok kiválasztása során a változatosságra is törekedni kell, hogy a motiváció végig fent maradjon. Emiatt fontos, hogy a résztvevők értelmi és érzelmi érettségéhez is igazodjanak a játékok. A foglalkozások során használhatók mozgásos, gondolkodásra készítő feladatok egyaránt. Figyelnünk kell arra is, hogy a feladatok végrehajtása során egyes csoporttagok kifejezetten igénylik az irányítást. Azonban mivel minden gyerek igényli a folyamatos visszajelzést, ezért ezzel semmiképpen nem szabad fukarkodnunk. Amennyiben úgy tapasztaljuk, hogy egy-egy feladat elvégzése akadályokban ütközik, úgy menetközben változtathatunk a szabályokon. Viszont nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy minden foglalkozásra szükséges készülnünk joker feladatokkal arra az esetre, hogy ha az időkeretünkből még túl sok marad, vagy menet közben úgy ítéljük, hogy egy feladatot szükséges kicserélni egy másikra. Amennyiben a tervezésben eljutottunk eddig a pontig, akkor nincs más hátra, mint elkezdeni a foglalkozásokat. Ennek első lépése, hogy a tagokkal tisztázzuk a foglalkozás szabályait, amit aztán minden tag magára nézve kötelezőnek tart és végig a folyamat során vállalja annak betartását. A megkezdés előtt nagyon fontos a csoportfoglalkozások vezetőjének azon feladata, hogy megtervezze a foglalkozásokat, egyfajta ütemtervet készítve. Ennek során nagy rugalmasságra lesz szüksége, hiszen bármikor szüksége lehet a terv újra tervezése. Ahogy már korábban is szó esett róla fontos, hogy változatos feladatok legyenek és igazodjanak a résztvevők életkorához, érdeklődéséhez és segítse elő a probléma megoldását. (Simonik-Trembulják, 2019. 37-39. o.)

4. Gyakorlati probléma ismertetése, hipotézis

Az iskolai zaklatás az elmúlt években soha nem látott méreteket öltött, ez vitathatatlan. A zaklatások miatt pszichológiai/pszichiátriai segítséget kérők száma szintén megemelkedett. Ugyanakkor azt is gondoljuk, hogy a problémák mennyiségének ellenére, sem a pedagógusok, sem a szülők nem rendelkeznek kellő felkészültséggel, tudással a megfelelő kezeléshez. Kutatásom során vizsgálni szeretném a pedagógusok, bullyinggal kapcsolatos tudását, véleményét a lehetséges kimenetekre vonatkozóan.

Hipotéziseim

1. Súlyos vagy kevésbé súlyos személyiségfejlődési zavarokkal küzdő, vagy pszichotikus tüneteket mutató gyermekeknél jellemző a bántalmazó viselkedés. Aminek inkább külső (digitális eszközök túlzott használata, családi háttér) oka van, mint pszichés betegség.
2. Minél nagyobb empátiával rendelkezik egy pedagógus, annál inkább próbál megoldást találni saját intézményén belül. Nemcsak az áldozat viselkedését, hanem a bántalmazó viselkedését is igyekszik megérteni, illetve befolyásolni.
3. Külső szakemberekkel együttműködve, az általuk szervezett foglalkozásokkal a bántalmazás mértéke csökkenthető. Hiszen szűkös anyagi és humán erőforrás miatt az iskoláknak nincs lehetőségük erre, miközben a gyerekeknek nagy szükségük lenne rá (akár egyéni terápiákra is.)

5. Kutatási módszerek ismertetése

5.1. A kutatás kérdése. Mire szeretnék választ kapni?

Kutatásom célja egyfajta hatásvizsgálatot készíteni az általunk kidolgozott tematika hatékonyságával kapcsolatban. Csoportfoglalkozásainkat a Sárbogárdi Járás Köznevelési Intézményeiben végezzük meghívásos módszerrel 2021 óta. Minden általunk ellátott Intézményt felkerestünk programunkkal. A programok jelentős része preventív célokat szolgál. Ezen szolgáltatásunk igénybevétele teljesen önkéntes az intézmények részéről is. Ennek okán azokban az iskolákban tartunk csoportfoglalkozást, ahol arra igény van. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy foglalkozásainkat megközelítőleg két éve tartjuk igazán nagy adathalmaz nem áll rendelkezésünkre. Viszont gyakorló szakemberként és hallgatóként is azt gondolom, hogy a kortárs bántalmazások intenzív terjedése miatt szükséges egy, vagy több megoldást találni arra, hogy megfékezhessük ezt a jelenséget. Azt is gondolom, hogy erre a kérdésre már nem tud önállóan egy intézmény válaszolni, hanem összefogás szükséges hozzá. Illetve szükséges részünkre egy olyan program kialakítása, ami célzottan azokra a szükségletekre reagál, ami az intézményekben jelentkezik. Kutatásomat nem csak önmagam érdekei vezérik, mint szakmai vezető. Foglalkozástól függetlenül mindenkinek felelőssége van abban, hogy más irányt vegyenek a bántalmazások, akár csak a szülők felelősségét figyelembe véve. Alapvégzettségemet tekintve eddig, mint szociális munkás közelítettem meg gyakorlatban a megoldást. Most viszont szeretném már a pedagógiai vonalat is megerősítve, szociálpedagógusként tekinteni a megoldásra váró feladatra. Kutatásom során tehát arra szeretnék választ kapni, hogy csoportos foglalkozás keretében lehet-e szemlélet változást elérni gyerekeknél? Lehet-e akár csak kis mértékben is csökkenteni a jövőben előforduló bántalmazások mértékét? Jó-e az a tematika, szakmai elv mely mentén Központunk elindult? Vagy szükséges-e változtatásokat eszközölni? Amennyiben szükséges, úgy szeretnék választ kapni arra is milyen változtatásokra lehet szükség?

Gyermekek nevelő szülőként is sokszor találkozunk azzal, hogy az egyik nevelési technika az egyik gyereknél működik a másikon pedig nem. Meglátásom szerint az oktatási intézményekben sincs ez másként. Intézményenként is lehet eltérés abban, hogy milyen szocializációval rendelkező gyerekek járnak oda. Valamint abban is lehet eltérés, hogy milyen

értékeket képvisel az intézmény, milyen megoldásokat részesít előnyben. A Tankerületi Központi irányítás sejtetően nem enged nagy eltérést ezekben a kérdésekben. Kíváncsi vagyok arra, hogy interjú alanyaim engednek-e majd ebbe betekintést nekem. Illetve, hogy kérdéseim lehetővé teszik-e ennek kiderítését.

5.2. A kutatás empirikus háttere

Mindennapi életünk jelentős részét teszi ki az, amit beszélgetéssel töltünk. A beszélgetés célja lehet egészen sokféle, lehet csupán időtöltés, de lehet információ szerző beszélgetés is, melynek során adatgyűjtést végzünk. A beszélgetés az egyik primer típusú információgyűjtés. Formáját tekintve pedig lehet kvantitatív vagy kvalitatív. A teljesség igénye nélkül csak néhány jellemző az egyes formákról:

kvantitatív:

- statisztikailag értékelhető adatok gyűjtése
- hipotézis alátámasztása
- formális, előre rögzített kérdéseken alapul
- nagyobb mintára alapul
- komplex kérdések vizsgálatára nem alkalmas

kvalitatív:

- hipotézisek felállítására szolgál
- általában kötetlen, beszélgetés jellegű
- számszerűsíthető adatok gyűjtésére nem alkalmas
- komplex kérdések kezelésére is alkalmas

Az interjú készítés lényege abban rejlik, hogy olyan légkört kell teremteni kérdező és beszélő között, amelyben a beszélő szívesen megnyilvánul, egyfajta barátságos hangulatot. Ebből a megközelítésből pedig igazán fontos a kérdező személyiség, felkészültsége. Ez alapján pedig három különböző interjú készítői modellt különböztetünk meg. Puha, semleges és kemény. Majoros megközelítése alapján beszélhetünk irányított és kötetlen interjúról, személyes beszélgetésről valamint telefonos vagy számítógépes interjúról. Az irányított esetében előre meghatározott kérdések alapján zajlik a kérdezés folyamata, még a kötetlen esetében inkább a

beszélgetés iránya körül határolt, nincsenek előre eldöntött kérdések. A személyes beszélgetés összetettebb kérdések vizsgálatára is alkalmas. Azonban figyelni kell arra, hogy egy óránál hosszabb csak nagyon kivételes esetben legyen. A telefonos interjú ugyan valós idejű, de személyes kontakt nélküli. Inkább a kutatás végén érdemes használni néhány kérdés-válasz pontosítására. Rövid, gyors kérdéseket érdemes használni és 30 percnél semmiképp ne tartson tovább. A számítógépes interjúk esetében nem valós idejű kérdezés van. Hiszen emailben kiküldésre kerülnek a kérdések és a válaszadó pedig késleltetve válaszol. Hátránya, hogy a válaszadó megszűrheti a válaszait. Az interjú készítőjével pedig egyértelmű elvárás, hogy legyen a témával kapcsolatban felkészült. A legideálisabb helyzet az ha, a kérdezett személlyel kapcsolatban is van előzetes ismerete a kérdezőnek. Az előkészület részét képezi az, hogy készítsünk egy részletes interjútervet. Érdemes tesztelni az interjú tervezett anyagát. Fontos, hogy érdemes rögzíteni az interjút egy diktafonnal. Hiszen főleg a kezdő kérdező számára nagy nehézséget jelenthet egyszerre figyelni a kérdezett nonverbális jelzéseit és jegyzetelni az általa elmondottakat. Ugyanakkor érdemes arra időt fordítani, hogy az interjú során érzett érzéseket, benyomásokat lejegyzetelje a kérdező, hiszen ezek az érzések idővel elkopnak. Néhány fontos szempontot szükséges figyelembe venni az interjú menete során. Ezeknek azért van nagy jelentőségük, mert meghatározza, hogy milyen benyomást kelt a kérdező a kérdezettben. Ezek pedig az alábbiak. A kérdező öltözködésében igyekezzon nem kirívó lenni, az interjúalanyhoz igazodni próbáljon. Ahogy már többször is szó esett róla, fontos a beszélgetés legelején tisztázni a kutatás célját, az interjútervet is érdemes felvázolni röviden. Fontos az elején tisztázni az interjú alannyal, hogy a kapott információkat bizalmasan kezeli. Fel lehet ajánlani azt is, hogy a kutatás eredményeiről később tájékoztatja őt. Ezt követően érdemes néhány megjegyzéssel a kellemes hangulatot megteremteni. Fontos az interjú menete során türelemmel lenni az interjúalannal szemben. Nem szabad sürgetni. Arra is figyelni kell, hogy nem célszerű magánjellegű megjegyzést beleszúrni a beszélgetésbe. Viszont ha azt látja a kérdező, hogy az interjú alany nagyon elkalandozik, akkor néhány udvarias kérdéssel érdemes visszaterelni a beszélgetés irányába. A beszélgetés zárásaként pedig fontos kifejezni a hálát, amiért segített az interjú alany. (Majoros, 2004. 122-129. o.)

Hunkár Márta alapján az interjúknak öt típusát különböztetjük meg: kérdőíves, strukturált, félig strukturált, mélyinterjú és narratív interjú. Kérdőíves interjú esetén a személyes lekérdezés során minden egyes kérdést szó szerint kell felolvasni, attól eltérni nem lehet. A válaszok esetében is ez érvényes, hogy szó szerint szükséges lejegyzetelni. Előnye, hogy a kapott válaszokat viszonylag könnyű értékelni. A strukturált interjú is kicsit hasonló, mint a

kérdőíves módszer. A lekérdezés történhet személyesen és telefonon is. A kérdéseket meghatározott sorrendben teszik fel. A kérdezők gyakran használnak kérdőívre hasonló kérdéssablont. A félig strukturált interjú esetén a kérdező szintén tesz fel kérdéseket. Azonban később háttérbe is húzódhat, hagyva, hogy az interjú alany beszéljen akár érzelmeiről is. A mélyinterjú egy olyan személyes interjú, mely a személyiség mélyrétegeibe hatol. Olyan esetekben érdemes alkalmazni, ahol az interjú alany egy kérdéskörrel kapcsolatos személyes érzelmeit, motivációit szeretnénk megtudni. A narratív interjúról pedig akkor beszélünk, hogy ha az egész beszélgetést az interjú alany irányítja. Még kérdésekkel sem avatkozunk bele abba, hogy milyen irányba haladjon a beszélgetés. (Hunkár, 2013. 38-29. o.)

Majoros hasonló, de néhány elemében mégis más terminológiát használ a csoportosításra. Ugyanis a fentiekén túl ő megkülönböztet kis csoportos interjút, szakértői interjút és szakértői fókuszcsoportos interjút, valamint interjú sorozatot. Hunkárhoz hasonló magyarázatot is használ az egyes interjú típusokhoz. A szakértői interjú esetében viszont úgy fogalmaz, hogy marketingkutatás során használt technika inkább, ahol a vizsgált terület szakértőjével folyik a beszélgetés. A szakértői fókuszcsoportos interjú pedig ennek egy kiterjesztett verziója, ahol több szakértővel beszélgetnek egy időben. Interjúsorozat esetén pedig a beszélgetés több, egymást követő napon zajlik, különböző témákat körbejárva. (Majoros, 2004. 129-130. o.)

Manapság gyakori minden interjút mély interjúnak nevezni, azonban nem szabad ennyire megengedőnek lenni. Külön kell választani a publicisztikai interjút a szociológiai interjútól. Ennek alapja, hogy milyen célból készül az interjú. Kemény István nevéhez kötődik az interjú készítés módszerének nagy mértékű elterjedése. Ugyanis felismerte azt, hogy kötetlenül beszélgetve sokkal gazdagabb válaszokat lehet kapni, mint kérdőív kérdéseire válaszolgatva. Hiszen lehetőséget ad arra, hogy a kérdezett személyhez alkalmazkodjon, illetve, hogy egy-egy témában elmerüljön. Viszont nehezíti az interjúzást, hogy sokkal nehezebb a válaszokat feldolgozni, a módszerek is bizonytalanok még ebben a tekintetben. Illetve azt nagyon fontos kiemelni, hogy míg a kérdőív szigorú pontosságra ad lehetőséget, addig az interjú elmélyülésre. Tehát módszer választásnál azt kell figyelembe vennünk, hogy kutatásunkban melyik a fontosabb. (Solt, 1998. 1. o.)

„Kemény a "mélyinterjú" úgy definiálta, hogy olyan előre megtervezett, bizonyos adott kérdésekre kötelezően választ váró beszélgetés, amelyik a személyiség mélyrétegéig hatol, és olyasmit is felszínre hoz, amit maga az interjúalany sem tud magáról.” (Solt, 1998. 1. o.)

Az interjú annyit jelent, hogy nem a kérdések sorrendszerű lekérdezése a fontos, hanem az, hogy az kérdezés során mindegyik kérdésre legyen válasz. Ugyanakkor nagyon kell figyelni arra is, hogy az interjúzás során érzett első gondolatainkat inkább hipotézisként kezeljük és ne örök érvényű igazságként. Ugyanis az interjú alanyról alkotott elsődleges képünk nagyban befolyásolhatja, torzíthatja a kérdések feldolgozását. A beszélőnél megfigyelhető az is, hogy gyakran próbál „tetszeni” a kérdezőnek. Úgy tűnhet, mintha egy szerepet akarna eljátszani. (3. o.)

Néhány alapvető szabályt fontos figyelembe venni minden esetben az interjú készítés során, ezek pedig a következők. A kérdezőnek fontos egyértelműen és világosan megfogalmaznia a kérdezett számára, hogy mi az, amire kíváncsi, mi a kutatása célja. Fontos, hogy elsőre feltett kérdéseink semlegesek legyenek, ne tartalmazzanak állásfoglalást, értékelést. Később, ahogy megy előre az interjú már eltérhetünk ettől természetesen. Tiszta, világos és érthető kérdések kellenek. A hosszú, eldöntendő kérdések kerülendők. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy olyan kérdést nem szabad feltenni, aminek nem akarunk a végére járni. Ugyanis a kérdéseknek a végére kell járni, ha nem tesszük meg, akkor az egész interjú hasznavehetetlen. Persze azért azt is ki kell mondanunk, hogy minden interjúban vannak elvarratlan szálak, részben az interjúterv miatt is. Ugyanakkor az, hogy a beszélő, egy feltett kérdésről, témáról semmiképpen sem akar egy mondatot sem mondani, még nem jelenti azt, hogy a témát el kell felejtetni. Nagy eséllyel arról lehet inkább szó, hogy érzelmileg jobban megérinti egy téma és azért nem akar róla beszélni. Ilyenkor meg lehet próbálni néhány óvatos kérdéssel mégis közelíteni a témához. Persze a nem válaszolásnak az is lehet oka, hogy egyszerűen nem érdekli a kérdés vagy nem tud róla érdemi információt. Azonban ez a ritkább. Illetve az ötödik legfontosabb szempont, ami már korábban is szóba került, hogy minden, az interjútervben szerepelt kérdést fel kell tenni. (Solt, 1998. 5-8. o.)

5.3. Szempontok a kérdések összeállítása során

Az interjú kérdések összeállítása során fontosnak tartottam, hogy néhány rövid, de nagyon lényegre törő kérdést dolgozzak ki. Hiszen tudtam, hogy interjú alanyaim mindegyike nagyon leterhelt és azt is tudtam, hogy az interjú elkészítésére az amúgy is szűkös munkaidejükből fognak majd időt szánni. Emiatt célom volt, hogy maximum 30 perces interjú alatt minden felmerült kérdésre megkapjam a választ. A kérdések összeállítása során arra is szerettem volna

választ kapni, hogy a saját szakmai véleményüket milyen mértékű szakmai tapasztalatra alapozzák. Ezért első kérdéseim erre vonatkoztak. Ezt követően a bántalmazással kapcsolatos saját véleményükre voltam kíváncsi. Végül pedig azt szerettem volna megtudni, hogy mit vártak el tőlünk és ezt mennyire kapták meg. A kérdések összeállítása során igyekeztem figyelemmel lenni arra is, hogy kérdéseim semmiképp sem sugallják azt, hogy a bántalmazás kezelésével kapcsolatban személyes sikertelenségükről van szó. Szerettem volna, hogy érezzék, hogy célunk a közös megoldások megtalálása és nem az ő felelősségüknek vizsgálata. Ugyanakkor szerettem volna mégis megtudni, hogy mennyire érzik saját sikertelenségüknek a problémát, vagy felismerik-e ebben a globális nehézséget. Ugyanakkor arra is kíváncsi voltam, hogy mennyire érzik fáradtnak magukat a kísérletezésben, vagy mennyire érzik még a lendületet, motivációt.

5.4. Minta vétel szempontjai

Amikor kutatásom akció területét gondoltam át, akkor a legfontosabb szempont az volt, hogy olyan intézményben készítsem el, ahol már korábban volt csoportfoglalkozás. Tekintettel a kutatás céljára. Továbbá azt is fontosnak tartottam, hogy a megkérdezett intézményben lehetőség szerint különböző korcsoportok is érintettek legyenek a csoportfoglalkozásban és kortárs bántalmazásban. Minden esetben szerettem volna megkérdezni az igazgatót is, mert kíváncsi voltam arra, hogy mennyire látja át intézménye nehézségeit, illetve van-e bármilyen saját elképzelése a megoldásra. Valamint két csoportfoglalkozással érintett osztályfőnököt kérdeztem meg. Arra is kíváncsi voltam, hogy egy intézményen belül mennyire képviselnek egységes véleményt a szakemberek. Emiatt egy középiskolát kerestem meg és két általános iskolát. Tekintettel arra, hogy ez egy területi kutatás, a megkérdezettek mindegyike sárbogárdi telephelyű intézmény. Végül pedig fontosnak tartottam, hogy saját munkatársaim közül meghallgassam azon kollégáimat, akik az érintett iskolákban tartották a csoportfoglalkozásokat. Ez jelenleg három fő, magamat nem számítva. Megkérdezett kollégáim között van szociális munkás, valamint szociálpedagógus is. Munkatársaim többsége pedig keresi annak a lehetőségét, hogy beletanulhasson a csoportfoglalkozások tartásában. Arra is szerettem volna választ kapni, hogy a csoportvezetők mennyire látják egyformán a problémákat a szolgáltatást igénybevevő iskolák szakembereivel. Ezekre vonatkozóan külön kérdést nem szerettem volna feltenni. Arra számítottam, hogy a válaszok egyformasága vagy különbözősége fog ebben segítségemre lenni majd. A minta összeállítása során figyelemmel kellett lennem arra, hogy a településen megtalálható négy iskola közül három volt nyitott a

csoportfoglalkozások tartására. A negyedik iskola 2024. második félévében fogadta el a csoportfoglalkozás felajánlásunkat. Náluk várhatóan március-áprilisban indítjuk az első csoportfoglalkozásokat. Emiatt ők nem képezik a mintavétel részét.

A minta összeállítása során nem volt lehetőségem arra figyelemmel lenni, hogy a különböző nemek egyformán képviseljék magukat. Tekintettel arra, hogy a pedagógus szakma elnőiesedett. Az általam megkérdezett intézményekben nagyon kevés férfi dolgozik és azok sem voltak közvetlenül érintettek a csoportfoglalkozásokban.

A szakmai tapasztalat mennyisége sem volt mérvadó a mintavétel szempontjából. Hiszen minden esetben az igazgató delegálta a pedagógusokat.

A megkérdezettek esetében van olyan intézmény, ahol 5 alkalmas csoportfoglalkozások voltak az osztályokban. Illetve van olyan intézmény is, ahol folyamatos csoportfoglalkozások vannak a tanévet felölelve.

A csoportfoglalkozásokat összesen három fő iskolai szociális munkás végezte. Ezért a válaszadók véleménye elsősorban a csoportfoglalkozásokra vonatkozik és nem a szakemberre. Ugyanakkor arra nagy figyelmet fordítunk, hogy egy-egy szakembernek „saját iskolája” van. Tehát állandó szakemberként számíthatnak rá a közoktatási intézmények.

5.5. Az interjú készítés tapasztalatai

Az interjúk lekérdezése nagy rugalmasságot igényelt az interjú alanyoktól és tőlem is. Eredetileg úgy képzeltem el, hogy mindennap egy interjúra kerül sor és minden esetben a vezetővel készítek először interjút. Azonban a pedagógusok és saját munkám kiszámíthatatlansága miatt is többször újra kellett tervezni a lekérdezések időpontját. Szerencsésnek mondhatom magam, mert minden általam felkeresett intézményben segítőkészek voltak.

Volt olyan interjú alanyom, aki a kérdésekre szigorú sorrendben válaszolt, és igyekezett a legrövidebb idő alatt végig érni az összes kérdésen. Azonban szerencsére azok az interjú alanyok voltak többségben, akikkel inkább arra kellett figyelnem, hogy a sodró beszélgetés közben minden kérdést érintsünk. Az ő esetükben nem is minden esetben az előre eltervezett sorrendben kaptam választ a kérdéseimre. Volt olyan alanyom, akivel 10 perc alatt végeztünk, azonban olyan is, akivel 50 perc után azért fejeztük be a beszélgetést, mert mennie kell egy másik időpontra. Természetesen ilyenkor sok olyan téma is előkerül, ami nem szorosan

kapcsolódik az interjú kérdéseihez. Ezért arra is nagy figyelmet kellett fordítanom, hogy tudjam a beszélgetésünket „terelni”.

Az egyik iskola igazgatójával kapcsolatban az volt a benyomásom, hogy teljesen más képet akar mutatni arról, hogyan kezelik a magatartás zavaros gyerekeket. Történesen a saját gyermekem is abba az iskolába jár és az általa tapasztalt megéléseim más képet mutatnak, mert a helyben szokásos, bántalmazással kapcsolatos fegyelmezési szokásokat rendre megosztja velem. A fent említett igazgatóval készített interjú során többször volt ilyen megérzésem, emiatt úgy éreztem, hogy a többi interjú készítéshez képest nagy energiát követelt tőlem, hogy objektív tudjak maradni és nyitott legyek annak befogadására, amit a beszélgetés során képvisel.

Ha az intézményben betöltött szerepek mentén szeretném viselkedésüket vizsgálni, akkor úgy tapasztaltam, hogy az iskolaigazgatók oldottabb hangulatban beszéltek a témáról. Természetesen az ő esetükben is megfigyelhető volt, hogy amikor kényesebb témához érkeztünk, akkor viselkedésük kicsit megváltozott. Arra nem volt lehetőségem, hogy megállapítsam, hogy ennek van-e köze ahhoz, hogy az igazgatókkal szorosabb munkakapcsolatom van, mint az osztályfőnökkel. Lehet, hogy ennek nincs is relevanciája. Az osztályfőnökök esetében olyan érzésem volt, hogy nem tudnak olyan fesztelenebb stílusban beszélni, mint vezetőik. Ők jobban ragaszkodtak ahhoz, hogy a kérdéseket sorrendben beszéljük végig. Volt olyan osztályfőnök, aki kérte, hogy hadd legyen előtte a kérdéseket tartalmazó dokumentum. Ezzel szemben az igazgatóknál pedig inkább az volt nehézség, hogy lendületes beszélgetésünk során minden kérdésre térjünk ki és ne menjen el a beszélgetés egy másik irányba, ami nem a kutatásom részét képezi.

Korábban is említettem, hogy a lekérdezett osztályfőnököket minden esetben az iskolaigazgatója delegálta. Emiatt nem volt lehetőségem arra, hogy a mintámat különböző szakmai tapasztalattal rendelkező szakemberekből állítsam össze. Azonban a megkérdezettek mindegyike 10 évet meghaladó tapasztalattal rendelkezik. Ugyanakkor kutatásomban nem vettem észre szignifikáns különbséget abban, ahogy az eltérő tapasztalattal rendelkező szakemberek gondolkodnak.

A megkérdezettek közül egyetlen férfi volt. Ezért releváns megállapítást nem tudok abban tenni, hogy nemeként van-e eltérés a gondolkodásban.

A leginkább megfigyelhető viselkedés számomra az volt, hogy többnyire hitelesek voltak a szakemberek.

A megkérdezett munkatársaim esetében pedig az volt a benyomásom, hogy az interjú pontosan olyan oldott hangulatú volt, mint amit a hétköznapiakban képviselünk egymással. Ennek az egyik oka, hogy jó szakmai kapcsolatom van a munkatársaimmal.

Egyértelműen kimondható minden egyes interjúra, hogy a kérdezettek biztosították a helyszínt. Ez pedig minden esetben alkalmas volt arra, hogy nyugodt, zavartalan légkörben tudjunk beszélgetni.

5.6. Az adatfeldolgozás menete

Az adatok feldolgozása során egyrészt szeretnék a kérdésekre adott válaszokat egyenként is értékelni. Szeretném összehasonlítani a pedagógus és szociális szakember véleményének egyezőségét egyes válaszok esetén. Szeretném a válaszokat olyan kontextusban is összehasonlítani, hogy van-e összefüggés abban, hogy a területen szerzett tapasztalat mennyisége más véleményt, hozzáállást szül. Szeretném azt is megvizsgálni, hogy intézményen belül a válaszok egységes hozzáállást mutatnak, vagy esetleg szakemberenként eltérőt. Arra is kíváncsi vagyok, hogy van-e ilyen formában összefüggés a megélt tapasztalatok mennyisége és az intézményvezetővel azonos nézetek között. Ugyanakkor el tudom képzelni, hogy kérdéseim nem teszik lehetővé, hogy relevanciát találjak ebben a tekintetben.

A válaszok értékelése során szeretném megvizsgálni azt is, hogy van-e különbség az egyes oktatási intézményekben előforduló bántalmazások gyakorisága és a bántalmazáshoz való saját hozzáállásukban.

Arra is kíváncsi vagyok, hogy kapok-e választ arra, hogy az oktatási intézmények egységesen gondolkodnak, vagy van-e eltérés a bántalmazás megítélésében, annak megoldási lehetőségeiben.

Végezetül pedig azt szeretném a kérdésekből megállapítani, hogy kaptam-e választ kutatásom kérdésére. Szeretném megtudni, hogy sikeres-e lehet-e a csoportfoglalkozásnak ilyen formája a bántalmazások terjedésének megakadályozásában.

Illetve tekintettel arra, hogy a szolgáltatást igénybe vevők életkora is 10-18 éves korig változó, nehéz lenne kérdőíves módszerrel tőlük mérhető válaszokat kapni.

6. Kutatás eredményeinek kiértékelése

6.1. Első kérdés

Az első kérdés az interjú alany életkorára, valamint szakmai tapasztalatára vonatkozott. A 12 fő interjú alanyom átlagban 52,08 évesek voltak. A legfiatalabb 39, míg az legidősebb 59 éves volt. A megkérdezettek közül 38 év volt a legtöbb szakmai tapasztalat gyerekekkel, a legkevesebb pedig 2 év. Ugyan ilyen kérdés nem volt, de a válaszadók egy része arra is kitért, hogy milyen életkorú gyerekekkel foglalkozott munkássága során. Átlagosan 20 év tapasztalattal rendelkeznek a szakemberek. Ekkora mennyiségű tapasztalattal rendelkező szakemberek véleménye igazán megalapozottnak tekinthető a válaszadás során. Hiszen több generációt is végig tanítottak. Munkatársaim tapasztalatai is széles palettát mutatnak. Ugyanakkor elmondható, hogy óvodai-iskolai segítő munkakörben két kolléganőm 2019 óta, egy pedig 2021 óta dolgozik. Ennek egy oka a már sokszor emlegetett új keletű szolgáltatás.

6.2. Második kérdés

A második kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy mit gondolnak a szakemberek a bántalmazás kiváltó okairól. Nem arra szerettem volna választ kapni, hogy mennyire felkészültek a definíciót illetően. Sokkal inkább érdekelt az, hogy nekik mi a véleményük a bántalmazásról. Illetve arra is kíváncsi voltam, hogy a dolgozatban felhasznált szakirodalomból nyert információim mennyire egyeznek meg azzal, amit a saját környezetemben lehet tapasztalni. A kapott válaszokat két nagy kategóriába lehet sorolni. Szinte mindenkinél megjelent, hogy az egyik fő ok a szülők neveléshez való hozzáállása. A köznevelési intézményekben járó gyerekek esetében megfogalmazzák a pedagógusok, hogy hiányzik a szigorú szülői nevelési háttér. Úgy látják, hogy a gyerekek számára minden anyagi és kényelmi feltétel biztosított, azonban a nevelés hiányzik. Úgy látják, hogy a szülők nem fordítanak elég figyelmet gyerekeikre. Ennek hátterében azt sejtik, hogy a szülők nagyon sokat dolgoznak, emiatt kevés időt töltenek otthon. Sokkal inkább tartják ezt indoknak, mint azt, hogy érdektelenek lennének a szülők gyerekeikkel szemben. A pedagógusok elmondása alapján a gyerekek ritkán számolnak be arról, hogy a szülőkkel megfelelő mennyiségű minőségi időt töltenének el. Ezért hát azt is feltételezi a pedagógusok egy része, hogy a bántalmazó gyerekek figyelem

felhívásra törekednek. A másik ok, amit említenek a digitális eszközök korlát nélküli használata. Elmondták a pedagógusok, hogy gyakran látják a gyerekek a tanórák közötti szünetekben videó játékok koreográfiáját játszásk el. Vélhetően a videó játékokban tapasztalt állandó agresszió miatt megfigyelhető, hogy ingerküszöbük kitolódott. Folyamatos inger keresés jellemzi az iskolai magatartásukat. Szókincsükben is gyakran megfigyelhető, hogy az online játékokban használt szleng nyelvet használják. Úgy tapasztalják a szakemberek, hogy a gyerekek túl korán, túl sok digitális tartalommal találkoznak. Ami még akkor is nagyon káros, hogy ez kifejezetten nekik szóló szűrt tartalom. Főleg a gimnáziumnál volt jellemző, ahová magasabb életkorú gyerekek járnak, hogy a digitális zaklatás is terjedőben van. Az iskolaigazgató véleménye alapján ennek oka, hogy a digitális eszközök adta arctalanság mögé bújva sokkal könnyebb fájdalmat okozni a másinak, illetve kevésbé érzékelik a keltett hatást. A gimnázium mellett az egyik általános iskola igazgatója is kiemelte, hogy egyre inkább terjed az iskolában a digitális zaklatás. Több pedagógus azt is kiemelte, hogy az otthoni diszfunkcionális működés mellett nagyon jellemző, hogy a bántalmazó gyerekek egy része vagy maga is bántalmazott szerepen lehet otthon, vagy legalábbis szemtanúja annak. Egyértelműen meg tudják figyelni a gyerekek viselkedésében bekövetkezett változás és az otthoni feszültség szintje közötti összefüggést. Egyetlen olyan válasz érkezett, amelyben a válaszadó a bántalmazás okaként a gyerekek eltérő gazdasági helyzetét jelölte meg. Ennek oka véleményem szerint esetleges személyes érintettség lehet, vagy saját, friss szakmai tapasztalata. Ugyanakkor válaszadása során nem tért ki ennek indoklására.

6.3. Harmadik kérdés

A következő kérdésnél azt kértem, hogy nevezzenek meg 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat. Meglepő volt számomra, hogy majdnem mindegyik válaszadó megtorpannt ennél a kérdésnél. El kell gondolkodnom azon, hogy ennek oka a rosszul megfogalmazott kérdés lehet, vagy a probléma összetettsége. A válaszokat csoportosítva a gimnáziumban mindegyik megkérdezett szakember a verbális bántalmazást emelte ki, mint leginkább jellemző viselkedést, illetve párhuzamba állították a digitális eszközökön keresztüli bántalmazásokkal. Ezen kívül még egy általános iskolában volt hangsúlyosabb a verbális bántalmazás. A harmadik megkérdezett iskolában pedig a fizikai bántalmazás erősebb, mint a verbális. Korcsoportonként is kategorizálták a válaszaikat néhányan. Elmondásuk szerint a verbálisan éretlen alsós gyerekekre jellemző a verekedés, míg a felsős gyerekek már kevésbé verekednek. Viszont ez korántsem jelenti, hogy kevesebb az agresszió náluk. Ők inkább

szavakkal, kiközösítéssel bántják egymást. Mindegyik megkérdezett pedagógus kiemeli, hogy úgy tapasztalja a legnagyobb probléma, hogy a gyerekek nem is érzik, hogy mi a probléma a viselkedésükkel. Nem érzékelik bántalmazásnak, emiatt nem akarnak változtatni sem a viselkedésen. Úgy ítélik, hogy viselkedésük adott helyzetben teljesen jogos és szükségszerű. A feltett kérdésekre a válaszokat áttekintve elmondható, hogy mindenki a bántalmazásokra leggyakrabban jellemző tényezőket sorolta fel, amik nem feltétlen 3 jellemzőt jelentettek, ahogy a kérdés szólt.

6.4. Negyedik kérdés

A megkérdezett közül egyértelműen senki sem tudott olyan intézményt, mely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik. Több válaszadó említette, hogy a gyermekvédelmi felelős tart előadásokat, azonban ez frontális előadás és nem csoportos foglalkozás. Említette még egy válaszadó a rendőrséget is, mint a bántalmazásokkal foglalkozó szervezet, azonban ők is előadást tartanak. Ugyan foglalkozásaik preventív jellegűek, de inkább információ átadásról szól, frontális oktatásra hasonlít. A résztvevők csak hallgatóságot képviselnek, nem vesznek benne tevékenyen részt.

6.5. Ötödik kérdés

A következő kérdés során arra voltam kíváncsi, hogy az intézménynek milyen saját stratégiája van a bántalmazások csökkentésére, megoldására. A gimnáziumban egyértelműen nincs semmilyen szervezett program. Az igazgató elmondása alapján a gyermekvédelmi felelős foglalkozik ezzel a kérdéssel. Azonban a gyermekvédelmi felelős saját nyilatkozata alapján ő is autodidakta módon próbálta megtanulni az ilyen helyzeteket kezelését, ami inkább a probléma, konfliktushelyzet kétszemélyes megbeszélésére irányul. Nem preventív foglalkozásokról van szó és főleg nem csoportosan előre megtervezett foglalkozások. Inkább adott eseményre történő ad hoc reakcióról. A két megkérdezett általános iskola közül az egyikben az igazgató elmondta, hogy a gyermekvédelmi felelős tart előadásokat. Illetve ők is inkább esetkezelést végeznek a cselekmény megtörténte után. A másik általános iskola igazgatója pedig úgy értékeli, hogy intézményének minden közösségi programja arról szól, hogy a gyerekeket együttműködésre, békés együttélésre neveljék. Ezért nem tartja szükségesnek, hogy egyéb program legyen az intézményben erre vonatkozóan. Ő is kiemeli, hogy a rendőrség is gyakran tart prevenciós előadásokat, valamint megfogalmazza, hogy egy

bántalmazási cselekmény után gyakran próbálják a gyerekeket megbékíteni, megbeszélni velük a történeteket. Kiemeli, hogy a konfliktusok békés megoldására törekednek. A dühöngő gyerekeket egy átmeneti szeparációval próbálják megnyugtatni, majd megpróbálják a közösségbe újra visszaengedni. Interjú készítem során az eddigi kérdésekben arra voltam kíváncsi, hogy a szakembereknek és az általuk képviselt intézményeknek milyen saját tudásuk, stratégiájuk van a bántalmazások megoldására.

6.6. Hatodik kérdés

Ezután a kérdések arra vonatkoztak, milyen véleményük van az általunk elindított programokról. Ebben a kérdéscsoportban először arra voltam kíváncsi, hogy mit vártak el intézményüktől. Burkoltan arra is kíváncsi voltam, hogy milyen gondolatuk van arról, hogy mit várhattak el tőlünk. Hiszen ez arról is visszacsatolás számunkra, hogy mennyire ismerik munkánkat és mennyire volt alapos a csoportfoglalkozások tervezése során az előzetes információ nyújtásunk számukra. A gimnáziumban megkérdezett szakemberek egy része arról számolt be, hogy igazán nem tudta mire számíthat, ezért reménytelen várakozással fogadta a lehetőséget. A szakemberek másik része pedig egyértelműen meg tudta fogalmazni, hogy arra számított, hogy a bántalmazás csökkenni fog az osztályközösségben. Az általános iskolák esetében pedig úgy tapasztaltam, hogy bizonytalanság volt bennük mire számíthatnak. Arra számított azonban titkon minden szakember, hogy mérséklődik a bántalmazás, durvaság az iskolában. Ugyanakkor arra is kíváncsi voltam, hogy saját munkatársaim milyen elvárásokat támasztottak magukkal és a csoportfoglalkozás elérhető hatásával szemben. A három szakember kis mértékben eltérő választ adott. Abban mindhárman egyetértettek, hogy nagyon szerették volna, hogy jól sikerüljön. Viszont azt is fontosnak tartom kiemelni, hogy egymástól függetlenül két szakember is használta azt a kifejezést, hogy „varázspálcát” remélt. Ami számomra kettős üzenetet közvetít, egyrészt nagymértékű elvárást a sikerre vonatkozóan, másrészt egy kétségbeesett segélykiáltás is arra vonatkozóan, hogy már csak a csoda segíthet. Egyfajta kétségbeesettséget is hordoz magában ez a kifejezés.

6.7. Hetedik kérdés

Ezután arra voltam kíváncsi, hogy milyen eredményt tapasztaltak az oktatási intézmények a csoportfoglalkozásokat követően. Alapvetően egységes válaszokat kaptam. Mindannyian elmondták, hogy rövidtávon egyértelműen megfigyelhető volt a változás a csoportdinamikában. A gyerekek átmenetileg kicsit másként kezdtek viselkedni egymással. Jobban odafigyeltek egymásra, gesztusaik kedvesebbek voltak. A csoportfoglalkozásokról is

úgy nyilatkoztak, hogy hasznos és élvezetes volt számukra. Azonban az is megfigyelhető volt, hogy kis idő elteltével a viselkedésük visszarendeződött a csoportfoglalkozás előtti állapotba. Ennek egyik legjelentősebb oka véleményem szerint, hogy minden osztálynál egy csoportfoglalkozási programot tudtunk végig csinálni. Ezután nem került sor újabb foglalkozáskora. Aminek nem az volt az oka, hogy nem szerette volna az osztályfőnök vagy a gyerekek. Inkább az okozott nehézséget, hogy hogyan lehetne a gyerekek tanrendjébe hosszútávon beleilleszteni. Tehát inkább szervezési nehézségek miatt nem került sor későbbi foglalkozásokra egy-egy osztályközösségben. Öt alkalom alatt pedig hosszútávú szemléletformálást nem tudtunk elérni. Ugyanakkor az a helyzet, hogy átmenetileg változás állt be a rendszerben, azt az üzenetet hordozza, hogy igenis szükséges és eredményes csoportfoglalkozások útján a gyerekek hozzáállását befolyásolni. Minden osztályfőnök kivétel nélkül megfogalmazta, hogy nyitottak a folytatásra. Szeretnék, ha lehetőség nyílna további alkalmak megtartására.

6.8. Nyolcadik kérdés

Végezetül az utolsó kérdésem pedig arra vonatkozott, hogy milyen változtatást javasolnának a csoportfoglalkozások egészét érintően. A gimnáziumban elhangzott egyrészt a rendszerességre való igény, valamint az igazgató kifejezte azt a saját szakmai nehézségét is, hogy hogyan lehetne a fiatalok motivációját tovább fenntartani. Úgy látja ugyanis, hogy a gyerekek túl korán elveszítik érdeklődésüket egy-egy téma iránt, ha abban nincsenek változatos fordulatok. Az egyik osztályfőnök szerint a csoportfoglalkozások működhetnének esetfeldolgozó drámacsoportként is. Ugyanakkor mindkét osztályfőnök megfogalmazta, hogy szívesen részt venne a csoportfoglalkozások tervezésébe és lebonyolításába is. A Szent István Általános Iskolában mindegyik szakember a rendszerességet fogalmazta meg elsőként, illetve részükről elhangzott az is, hogy szükséges az állandó (nem változó) szakember jelenléte. Illetve felvetődött az is, hogy a csoportfoglalkozások mellett fontos lenne, ha egyéni pszichológusi megsegítésben részesülhetnének a gyerekek. Ha nem is minden csoporttag, de a bántalmazó és bántalmazott mindenképpen. A megkérdezett harmadik iskolában is elhangzott a rendszerességre való igény. Illetve itt felmerült annak szükségessége is, hogy a gyerekcsoportok mellett kellene, hogy legyenek szülőcsoportok is. Hiszen abban minden szakember egyetért, hogy ezeket a viselkedésformákat a gyerekek „otthonról hozzák”. Az igazgató elmondta, hogy a véleménye szerint a csoportok akkor lennének igazán sikeresek, ha volna kapacitás a csoport szervezésének szakaszában egyenként megismerni a

gyerekekkel a csoportvezetőknek. Úgy érzi nem elegendő az osztályfőnök beszámolója alapján első benyomást kialakítani a gyerekekről. A kutatás zárásaként pedig megkérdeztem saját munkatársaimat, hogy mit csinálnának másként, milyen változtatást fognak végrehajtani. Mindannyian egyetértettek abban a pedagógusokkal, hogy gyakrabban kell a foglalkozásokat megtartani, illetve abban is, hogy valahogy meg kell találni annak a módját, hogy a foglalkozások besimuljanak a tanrendbe, a gyerekek délelőtti óráiba. Valamint szóba került az is, hogy a pedagógusoknak is biztosítani kellene érzékenyítésre lehetőséget, egyfajta szemléletformálást.

6.9. A kutatás összegzése

Kutatásom összegzéseként elmondható, hogy a szakemberek készséggel válaszoltak kérdéseimre. A bántalmazással kapcsolatos általános tudásuk helyenként eltérő volt ugyan, de nem számottevő mértékben. Egyéni különbségeket inkább abban láttam, hogy mennyire hiszik el magukról, hogy képesek hatékonyan beavatkozni a bántalmazás megállításába. Minden esetben úgy tapasztaltam, hogy az intézményben dolgozók azonos nézeteket vallanak vezetőikkel. Ez persze nem volt meglepő, erre számítottam titkon. Ennek ellenére jó érzéssel tölt el, hogy erről meg tudtam bizonyosodni. Azt is mindenképpen meg kell állapítanom, hogy az elméletben felhasznált szakirodalmak jelentős részét alátámasztotta a kutatásom, emiatt egyértelműen kimondható, hogy kutatásom eredménye nagyrészt összhangban van a szakirodalom megállapításaival. Meg kell állapítanom, azonban hogy voltak különbségek is. Kutatásom olyan információkat is adott számomra, melyekre a szakirodalom áttekintése során nem tértem ki. Kutatásom egyértelműen bebizonyította, hogy a gyerekek, fiatalok a szakemberek véleménye alapján eltérően gondolkodnak a bántalmazás, zaklatás fogalmáról. A szemtől szembeni konfliktusokkal járó kellemetlen érzésekhez nincs mindig bátorságuk, ezért gyakran bújnak digitális eszközök védelme mögé.

Első hipotézisemet ezzel sikerült igazolnom, hiszen kutatásom is bebizonyította, amit a szakirodalomban olvastam, illetve eddig szakmai tapasztalatom során megfigyeltem, hogy a bántalmazói viselkedést minden esetben egy traumatizált gyerek veszi fel. Legtöbb esetben ki is mondta a pedagógus, hogy a gyereket otthon gyakran „nevelő célzattal” megverik. El is mondja később az iskolában, hogy otthon is „így szokták”. És mivel nem tanult más konfliktusrendezési formát, ezért maga is így kezeli saját konfliktusait. A társadalom véleménye a mai napig megoszlik arról, hogy van-e egészséges mértékű „nevelő célzatú”

bántalmazás. Én azonban dolgozatomban azokra a gyerekekre gondolok, akiknél a sokak által elfogadott mértékű bántalmazáson túl is elszenvednek bántalmazást. Általában ez sokáig látens marad, mert sem a másik szülő, sem a gyerek nem meri elmondani mások előtt, egyfajta nyílt titokként kezelik. Azonban a dolgozatomban nem szeretnék kitérni a családon belüli titkolt erőszak megoldási lehetőségeire. Hiszen arról egy újabb kutatást készíthetnék a téma nagysága és súlyossága miatt.

Második hipotézis: A megkérdezett három iskola közül egy volt csupán, akik úgy nyilatkoztak, hogy van elkészített forgatókönyvük arra, hogyan reagáljanak egy iskolai zaklatásra, bántalmazásra. A másik két iskolával kapcsolatban az volt a benyomásom a beszámolók alapján, hogy inkább ad hoc találják ki a megoldást. Míg az egyik iskolában meghatározott azoknak a köre, akik a konfliktusra reagálnak, addig a másik iskolában a problémát észlelő pedagógus feladata ezt megoldani. Elmondásuk alapján az érintett két gyerekkel minden esetben megbeszéljük a bántalmazást, azonban arra már nem kerül sor, hogy ezt csoportszinten is átbeszéljük. Szerintem erre minden esetben szükség lenne, hiszen dolgozatom során nagyon sokszor hangsúlyoztam a bántalmazást körülvevő szereplők jelentőségét. Ez pedig csak akkor tud hangsúlyossá válni, hogy ha egy-egy cselekményt csoportszinten is megbeszélnek.

Harmadik hipotézis: A szakemberek egyhangúan úgy nyilatkoztak, hogy megfigyelhető volt átmeneti változás. Az öt alkalom arra volt elegendő, hogy felkeltse a gyerekek, fiatalok érdeklődését a témával kapcsolatban. Szemléletformálásra nem volt elég, hiszen a gyerekek viselkedésében történt változás sem rövid idő alatt következett be. Ezért nem is várható, hogy annak visszafordítására elegendő néhány alkalom. A szakemberek egyetértenek azzal, hogy hosszútávú siker kizárólag akkor várható el, ha a csoportfoglalkozások osztályonként legalább egy tanévet felölelnek. Arra viszont nehéz válaszolni, hogy ha ezek a gyerekek átkerülnek menetközben egy másik osztályközösségbe, ahol nincs ilyen jellegű kezdeményezés, ott milyen viselkedésformát fognak képviselni.

7. Összegzés

A bántalmazásról, és annak jellegéről nehéz összefoglalóan írni. A bántalmazással nagyon sok szerző foglalkozott az elmúlt években is. Korosztálytól és szakmai végzettségtől függetlenül szinte minden ember „saját bőrén” érzi a problémát. Hiszen, ha magunkon nem is érzékeljük, akkor biztosan találkozottunk vele gyerekeink kapcsán, esetleg munkánk során. Azt is ki kell

emelni, hogy bár a jelenség nem mai eredetű, mégsem találták meg az egyértelmű, intézményes megoldást az iskolai bántalmazásra. Diplomamunkám eredménye, hogy egyrészt szükséges az egész csoporttal dolgozni, ahol megjelenik a kortárs bántalmazás. Másrészt pedig szükséges a résztvevőkkel akár egyéni terápia keretében is foglalkozni. Azonban, ha a szülői felismerés, együttműködés elmarad, akkor nagyon nehéz eredményt elérni.

Nagyon fontos kimondani azt is, hogy bántalmazás esetén nem elegendő a bántalmazót és az áldozatot kezelni, hanem ugyanakkor hangsúlyt kell fektetni az őket körülvevő környezet megváltoztatására is. Hiszen ennek köszönheti, hogy áldozattá, illetve bántalmazóvá vált. A környezet megváltoztatására viszont kevés eszközünk, lehetőségünk van. Ahogy kutatásom eredményeként is látható, vannak olyan gyerekek, akik minden igyekezetünk ellenére nem bevonhatóak csoportfoglalkozásokba sem. Terheltségük olyan mértékű, hogy megakadályozza őket a minimális csoportszabályok betartásában is. Azonban egyre inkább fejtörést okoznak a pedagógusok számára, hiszen sok esetben az órák tartását is megakadályozzák. Magatartásukkal, ami sokszor egészen agresszív, félelmet keltenek társaikban. Legrosszabb esetben pedig bántalmazzák társaikat, sőt pedagógusaikat is.

Ezek megoldására viszont sem az oktatás, sem a szociális ellátórendszer nincs felkészülve. Ennek felismerése vezetett ahhoz, hogy 2024. februárjában elkezdtem szervezni egy szakmaközi megbeszélést, melynek meghívott tagjai a szakellátás vezetői, gyermekjogi képviselő, oktatási intézmények vezetői, pedagógiai szakszolgálat, megyei szakértői bizottság, rendőrkapitányság, járási gyámhivatal és a fiatalok ideggondozójának vezetője. Ez annyiban tér a jelzőrendszeri megbeszélésektől, hogy egyrészt minden esetben vezetőket hívtam meg a megbeszélésre, akik döntési helyzetben vannak. Másrészt pedig a jelzőrendszeri megbeszélésekre szűkebb kör szökött eljönni. A probléma súlyosságának érzékelését jól mutatja, hogy az általam meghívott 16 szervezet mindegyike aktívan vett részt a megbeszélésen. Megállapításra került, hogy rendszerszintű változtatásokra van szükség elsősorban, azonban az is megfogalmazódott, hogy szükséges valahogy az ágazatközi együttműködés megerősítése annak érdekében, hogy a problémák, ha megoldhatók nem is, de kezelhetőek legyenek. A rendszerszintű változásokhoz nagyon sok idő kell, ha egyáltalán el lehet jutni odáig, azonban nekünk már nincs nagyon sok időnk. A probléma égető, mondhatni azonnali megoldást kíván. Ezért ezen a megbeszélésen felvettem a résztvevőknek, hogy dolgozzunk ki egy olyan csapatot, akiket nevezzünk krízis teamnek, akik azonnal segítségül hívhatók, ha súlyos mértékű bántalmazás történik az iskolában. Ez a team olyan szakemberekből kell, hogy álljon, akik professzionálisan, egymást támogatva, párhuzamosan,

gyakorlatilag egyszerre tudnak reagálni a kialakult helyzetre. Ennek az a várható haszna van, hogy egyrészt a gyerek is jobban fogja érezni tettének súlyát, másrészt azonnal kap megfelelő segítséget. Ha csoport szintű beavatkozás kell, akkor pedig a bántalmazás egyéb résztvevői is azonnal megkapják a legjobb segítséget. Ilyen esetben az iskola is úgy fogja érezni, hogy nincs magára hagyva ebben a küzdelemben. Saját szakemberei is mentesülhetnek attól a nyomasztó érzéstől, amit a probléma megoldhatatlanságából eredő a tehetetlenség okoz számukra. Teljesen biztos, hogy ennek eredményessége is hosszú távon lesz igazán látható, ha látható lesz.

8. Irodalomjegyzék

Andok Ferenc - Tímár Szilvia (2002): Dilemmák a szociális munkában, Esély 4. sz.

Dr. Angyal Pál (1933): A közvélemény-büntetés, In: Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottságának Kiadványa, Budapest, 3. szám

Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója, Belügyminisztérium Szociális Ügyekért Felelős Helyettes Államtitkárság, 2022

<https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2022/10/Az-ovodai-es-iskolai-szocialis-segito-tevekenysege-modszertani-utmutatoja-2022.pdf> (2022. október 17.)

Békési Tímea és Dr. Kassai Szilvia (2022): Újraépített életek, HVG könyvek, Budapest

Bognár Szabina-Farkas Éva-Györkö Enikő-Nagy Janka Teodóra-Varga István (2019): A családról múlt és jelen időben, Pécsi Tudományegyetem

Bozó-Kutyifa Eszter (2020): „VENDÉG A HÁZNÁL” Az óvodai és iskolai szociális segítő szerepe és dilemmái, In: Bányai Emőke-Budai István Iskolai szociális munka, óvodai, iskolai, szociális segítés, Szociálpedagógia folyóirat 16. szám, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

Buda Mariann (2008): Iskolai erőszak, iskolai zaklatás. Fordulópont, 3, 11–25.

Buda Mariann, Kőszeghy Attila & Szirmai Erika (2008). Iskolai zaklatás – az ismeretlen ismerős. In: Educatio, 3, 373–386.

Buda Mariann (2015): Iskolai zaklatás. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.

Gendreau, P., & Archer, J. (2005): Subtypes of aggression in humans and animals, In R. E. Tremblay, W. W. Hartup, & J. Archer (Eds), Developmental origins of aggression

New York, Guilford Press

Hajdu Gábor- Sáska Géza (2011): Bántalmazás a középiskolában, In: Iskolakultúra, 6-7. sz.

Homoki Andrea (2018): Az iskolai szociális munkában rejlő lehetőségek a gyermekvédelmi szükségletorientáció alapelveinek figyelembevételével In: Párbeszéd, Szociális munka folyóirat, 5. évf. 3. szám Letöltés ideje: 2023. 03. 29.

<https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/6117>

Hudra Nikoletta (2008): A viselkedészavarok iskolai korrekciója. Pedagógiai Szemle 5. sz. 25-40. o.

Hunkár Márta (2013): A kutatás módszertana, Gyakorlati jegyzet, Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma

Jankó Judit: Iskolai szociális munkás hálózat, In: Fordulópont, 47-es szám http://www.fordulopont.hu/fp-47_janko.pdf Letöltés ideje: 2023. 03. 28.

Kopasz Marianna (2021): Iskolai gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok észlelési és jelzési magatartása és annak meghatározói – elméleti modellek és empirikus kutatások, In: Esély, 3. szám

Lannert Judit (2022): 16. A pandémia miatti iskolabezárások és a digitális oktatás hatása a tanulók felkészültségére a közoktatásban és a felsőoktatásban. In: Megjelent: Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György (szerk.), In: Társadalmi Riport. Budapest: TÁRKI

Lepintzi Yiouli (2022): Contemporary Issues of Social Pedagogy in Greek Primary School, Papers of Social Pedagogy, 1/13, <https://archiwumpedagogikaspolecznauwedupl.publisherspanel.com/resources/html/article/details?id=208359> (Letöltés ideje: 2023. 03. 05.)

Dr. Majoros Pál (2004): A kutatómódszertan alapjai, Perfekt Zrt.

Mead, Margaret (1970): Férfi és nő, Gondolat Kiadó, Budapest

Máté Zsolt- Gergál Tímea (2020): Az iskolai szociális munka gyakorlata (A prevenciós munkáról) In: Bányai Emőke-Budai István Iskolai szociális munka, óvodai, iskolai, szociális segítség, Szociálpedagógia folyóirat 16. szám, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

Nagy Anikó és Törő Klára (2016): Gyermekbántalmazás, Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest

Orvos-Tóth Noémi (2022): Örökölt sor, Jelenkor Kiadó, Budapest

Pataki Éva (2020): A csoportmunka alkalmazása az óvodai, iskolai szociális munkában, In: Bányai Emőke-Budai István Iskolai szociális munka, óvodai, iskolai, szociális segítség, Szociálpedagógia folyóirat, 16. szám, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

Rostáné Riez Andrea (2021): A segítő szakember személyisége, In: Rosta Andrea és Rostáné Riez Andrea (szerk): Szociálpedagógia-szakszociálpedagógia, L'Harmattan Kiadó, Budapest

Sieger Anna (2020): Iskolai bántalmazás a diákok perspektívájából, Iskolakultúra, 2020. 30. évfolyam, 7. szám

Simonik Péter-Trembulják Márta (2019): Bevezetés a szociális csoportmunka gyakorlatában, Széchenyi István Egyetem, Győr

Solt Otilia (1998.): Interjúzni muszáj, In: Méltóságot mindenkinek. Összegyűjtött írások I. Beszélő, Budapest

Szöllősi Gábor (2020): Hogy fogalmunk legyen róla, In: Esély, 4. szám chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://esely.org/kiadvanyok/2000_4/szollosi.pdf Letöltés ideje: 2023. 04.02.

Tománé Mészáros Andrea, Kovács Zsuzsanna, Domján Gyula, Gadó Klára és Soósné Kiss Zsuzsanna (2018): Hogyan előzzük meg a gyermekbántalmazást? A prevenció munkájának jelentősége és kihívásai, Egészségfejlesztés, LIX. 5. sz.

Várnai Dóra-Fliegauf Gergely (2005): Az iskolai bántalmazás és összefüggései, In: Fejlesztő Pedagógia, 2005. 16. évfolyam, 5-6. szám

Jogszámbély:

1997. évi XXXI. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> Letöltés ideje: 2023. 11. 30.

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99800015.nm> Letöltés ideje: 2024. 04. 07.

2015. évi VIII. törvény a területi államigazgatási szervezetrendszer átalakításával összefüggő egyes törvények módosításáról <https://njt.hu/jogszabaly/2015-8-00-00> Letöltés ideje: 2024. 04. 20.

Mellékletek:

1. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Novák Kovács Zsolt vagyok, 52 éves, egyetemi végzettségem van, eredendően történelem-földrajz szakos tanárként végeztem, azóta még szereztem egy társadalomismeret szakos diplomát, illetve közoktatásvezetői pedagógus szakvizsgával rendelkezem. Igazgatóként két éve dolgoztam, 11-12 évig voltam igazgatóhelyettes, előtte összesen 24 évig voltam osztályfőnök. A gyerekekkel 1995 óta foglalkozom, folyamatosan ugyanitt dolgozom. Korosztályban 10-18 éves korig.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Sokat gondolkodtunk ezen, mert érezhető, hogy a probléma jelen van és érezhető, hogy a diákok közötti kapcsolat, szocializáció egészen más, mint a mi időnkben. Én ebben azt látom, hogy egyik oldalról nincs kommunikációs képességük, túlságosan ezek az elektronikus kütyük viszik el a kommunikációs útvonalakat. A hagyományos, beszédre épülő, közvetlen kapcsolatra épülő kommunikáció nagyon visszaszorult. Mivel az elektronikus kommunikáció

nem szemtől-szemben történik, ezért aztán a reakciókat sem tudják kezelni. Vagyis egyik oldalról maguk sem tudják hogyan reagáljanak, de nem értik a másiknak a reakcióját sem. Óhatatlanul rengeteg olyan sérelmet okoznak egymásnak, amit észre sem vesznek, vagy a másik oldalról nagyon felnagyítják ezeket a sérelmeket, és hordozzák magukkal tovább. Nem tudnak túllépni rajta, sem azon, hogy okozott sérelmet. Ennek aztán a következménye, hogy elmergesednek a kapcsolatok közöttük, nem érzik a határokat. Mint például az egyik csoportnál, ami tavasszal volt. Ebben benne van az is, hogy az otthoni nevelés meggyengül. A szülő a nevelést letudja azzal, hogy igyekszik mindent biztosítani a gyereknek, de ez inkább csak anyagiakban merül ki, szerintem. Nem abban, hogy valódi nevelés lenne, így aztán a gyerekek magukra hagyatottak. Ezek mind az iskola felé hoznak új feladatokat, az iskolának kellene ezzel valamit kezdeni. Azonban se kapacitás nincs erre, a másik pedig az, hogy időben is nagyon kevés az, amit nevelésre lehet fordítani. Hiszen a tanítás nagyon sok időt elvesz, sok a tananyag és a gyerekekre jellemző, hogy tanórák után már nem maradnak az iskolában. Emiatt nincsen hely és tér erre a szocializációs folyamatra. Szerintem ezek is vezetnek ahhoz, hogy sokkal több a bántalmazás. Nálunk nem fizikai bántalmazás jellemző, hanem inkább verbális agresszió inkább, csúnyán, durván beszélnek egymással. Pont amiatt, hogy nagyon sok a durva beszéd, az ingerküszöb is egyre magasabbra kerül. Tehát természetessé válik, hogy nem szépen beszélnek egymással. Aki viszont erre érzékenyebb, esetleg más nevelésben részesült, az érzékenyen reagál erre, rosszul esik neki. A digitálisan keletkezett konfliktusokat két síkon viszik. Ennek a digitális világnak az is nehézsége, hogy ha korábban volt egy konfliktus, akkor az bent maradt egy kis csoporton belül. Most viszont azonnal kinyílik és hatalmas közönsége lesz. Akkor mindenkin keresztül terjednek ezek a fals információk, amik aztán visszaütnek és még rosszabbá teszik a helyzetet. Nincsenek tisztában azzal, hogy milyen biztonsági beállítások kellenek ahhoz, hogy ne váljanak áldozattá.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

A legjellemzőbb a verbális agresszió, ami legelterjedtebb. Talán még az, hogy a rosszindulatú pletykák, vélemények megfogalmazása, terjesztése. Nem mindig valóságra alapozott információkat osztanak meg egymással. Illetve még egy harmadik, ami nem ennyire jelentős, de összefügg a tanulással a tanulási szélsőségek kezelése. Aki kiemelkedne a többiek közül, azt visszahúzzák, hogy „stréber”.

Az eltérő gazdasági, anyagi háttér is időnként lehet konfliktus motívuma, pl: márka mánia. Van aki, könnyebben megengedheti magának, a másinak pedig nem biztos, hogy sikerült megvenni. Ebből két helyzet szokott kialakulni, hogy leszólja a márkát. Vagy olyan helyzetbe kényszeríti a szülőket, hogy túl vállaljanak dolgokat. Ami miatt rossz, hogy feltétel nélkül akar mindent megadni a gyerekeknek és nem vár el cserébe semmit. A módos szülők azért, hogy ezzel pótolják a nevelést, a másik szülő, meg azért, hogy kompenzáljon, hogy nem tud annyit adni a gyerekeknek. Most 11-ben tanítok etikát, olyan meglepő dolgok jönnek elő, hogy mennyire nem vesznek részt az otthoni munkában ezek a gyerekek, igazságtalan mindenki számukra. Nyilván ez a kamasz életkor velejárója is, csak az, hogy mennyire valóságtól elrugaszkodott nézeteik vannak, az nagyon megdöbbentő. Nekik minden alaptól jár, kötelessége mindenkinek őket kiszolgálni, nekik viszont semmit sem kötelességük tenni. Önző és saját magából kiinduló hozzáállás nagyon megdöbbentő.

A túlzott eszközhasználatra vonatkozóan olyan kezdeményezéseink vannak, hogy reggel elvesszük a gyerekektől a telefont és délután adjuk csak vissza. A munkaközösség nagyon támogatná ezt a kezdeményezést.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Az van, amit Önöktől kaptunk, ami nagyon jó volt. Nincs pszichológusunk, se mentálhigiénés szakember sem és a Tankerületi szinten sincs. Emiatt más iskoláktól sem tudunk kölcsönkérni... A rendőrséggel jó a kapcsolataink, tartanak bántalmazással kapcsolatos előadásokat, de ezek évente egy-két alkalom. Úgy látom, hogy a rendőrségnek sincs erre kapacitásuk. Értelme lenne, csak több alkalom kellene.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Van, olyan kolléga, akinek lenne ilyenre hajlama, hogy foglalkozzon vele, de képzése nincs hozzá. Inkább autodidakta módon próbál felkészülni helyzetekre. Szervezett, intézményesített keretben lévő nincs

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Bármilyen segítségnek örülünk. Nem volt semmiféle elvárásunk. Kevés információnk is van arról, hogy mire képes a gyermekjóléti, ilyenformán nem is tudtuk mit várhatnánk el. Ezért bárminek örülünk.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Közvetlenül a foglalkozások után, érezhető volt a változás. Azonban később, a foglalkozások után néhány hónappal, úgy tűnt, hogy minden visszaállt a régi mederben. Amit a foglalkozásokon tanultak, hallottak, azok rövidtávon hatásosak voltak. Lehet, hogy ismétlés kellene nekik, vagy továbbfejlesztés, hogy hosszútávon hasznosuljanak az információk. A hozzáállásuk nagyon negatív.

Egy másik osztálynál azt láttuk, hogy az osztály visszajelzése is pozitív volt, illetve a pedagógus visszajelzés is, hogy hatékony volt. Azonban az osztály szerkezete is olyan, hogy jobban reagálnak helyzetekre.

Azonban azt is látjuk, hogy a csoportfoglalkozásokat, hogyan lehet a tanrendben beépíteni. Ugyanis, ahogy említettem, a diákok órák után nem maradnak iskolába. Azonban nagy munkával jár tantárgyak rováására megoldani a csoportfoglalkozások alkalmait kétheti rendszerességgel.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Erre lehet, hogy azok a tanárok tudnak majd erre jól válaszolni, ahol a csoportfoglalkozások voltak. Innen kívülről nézve azt láttam, hogy az elején nagyon lelkesek voltak a diákok, de ahogy jöttek a soron következő foglalkozások, azt láttuk, hogy lendületet veszítettek a diákok. Esetleg ezen lehetne ötletelni, hogyan lehetne fenntartani a motivációt. Azt tapasztaljuk a

tantárgyi tanításban is, hogy állandóan új impulzusok kellenek, a megszokott az elveszti a motivációt. Az újdonságnak mindig van hatása, de hamar elveszti az érdeklődést.

2. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Horváthné Szabó Judit vagyok. 59 éves vagyok, tanítóképző főiskolai végzettségem van, és testnevelés tanár, mellette gyógytestnevelő vagyok. 36 éve tanítok. 9 év gyesen kívül, 36 évet végig dolgoztam. Első munkahelyem a helyi általános iskolában volt, ott kb. 6 évet dolgoztam. Azóta pedig itt dolgozom a gimnáziumban.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Elsősorban az otthoni feszültségeket gondolom, olyan feszültségek, amelyek bántalmazással kapcsolatos, meg nem értéssel kapcsolatos, vagy túl kompenzációval, túl dédelgetéssel kapcsolatos. Azok a gyerekek, akiket túl védenek, azok védtelenné válnak a kortárs bántalmazással szemben, és célpontokká tudnak válni.

Aztán a korlátlanul fogyasztott média hatását nagyon károsnak érzem. A túlterheltségüket az iskolai munkában. Aki lelkiismeretesen veszi, az nagy kihívásnak néz elébe, főleg a felsőbb éveseknek. Így kevesebb időt fordítanak arra, hogy közösségben legyenek. Nagyon kevés gyerek megy más foglalkozásokra. Így nem tudnak más kortárs kapcsolatokat kialakítani, így nagyon beszűkült kortárscsoporthoz véleményét tartják igaznak és azok alapján aztán meg is ítélnék másokat.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

A verbális bántalmazás, de annál jellemzőbb a gesztusokkal történő bántás. Az a legkevésbé megfogható, mert utólag gyakran tagadják. Sajnos az én osztályomban is nagyon jellemző a gesztusok mentén történő bántalmazás. Fizikális bántalmazás nem jellemző. A fiúk inkább nagyon hangosak, de az sem megy el bántalmazásig. Ez a lányokat egyébként zavarja. A nemek közötti különböző érési szint jellemzi a konfliktusok forrását. Digitális zaklatás is megy, mélyebb szinten is. Van, amikor már osztályszinten is kellett erről beszélni. Ebbe már a 12 évesek is becsatlakoznak. Zsilipeltek is a konfliktusokat. Már a bejövő 11 évesek is alkalmazzák. Sajnos nem is tudják felmérni, hogy milyen károkat okoznak. A jogi háttérrel sincsenek tisztában. Már így érkeznek más iskolákból. Mindegyik osztály a saját kis világában van. Mintának nem használják a más osztályok viselkedését. Hamar alkalmazkodnak egymáshoz, aki pedig nem tud alkalmazkodni, azt nagyon hamar kiközösítik. Nagyon hamar egy pályára állnak, aki nem, ott pedig nagyon nagy szakadék lesz. Nagyon hamar elzárkóznak egymáshoz, gyakran megbélyegzik egymást. „Menő és lúzer csoport”.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Folyamatosan a rendőrséggel is tartjuk a kapcsolatot, ők előadásokat is tartanak. Az én osztályomban volt a rendőrség is a telefonos zaklatásról előadást tartani. Az igazgató úr javasolt témákat, hogy milyen előadásokat szeretnénk meghallgatni.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

A Sárszentmihályi Általános Iskolában emlékszem, hogy Vámosi Robi volt meghívott vendég, a Gyémántbogár előadását hozta magával. Nagyon érdekes előadás volt, interaktív volt. Kérdezni lehetett, de nem csoportfoglalkozás volt. Nagyon értékelték a gyerekek.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Egy konfliktushelyzetbe érkeztek, illetve akkor kettő konfliktus volt éppen az osztályban. Volt egy magántanuló, aki bejárt ugyan az órákra, hogy vizsgáit teljesíteni tudja. Azonban az értékelés alól mentesítve volt. A gyerekek úgy értelmezték, hogy ennek a lánynak bezzeg lehet. Neki lehetősége volt, hogy csak évvégén vizsgázzon. Emiatt egy közös harag alakult ki a kislánnyal szemben, hogy miért mehet ki órákról, miért nem kell dolgozatot írnia. Nem tudták elfogadni, hogy neki terheltsége van. Emiatt kialakult vele szemben egy ellenszenv.

A másik pedig egy olyan eset, ahol történt egy iskolán kívüli rendezvényen egy konfliktus, amin több lány is ott volt egy buliban és akkor ott komoly jogi eljárást vont maga után az ott történt dolog. Egyik osztálytárs vádolta a másik ott lévő osztálytársát és akkor ez így áthozódott az osztályba is és akkor nagyon fojtott volt a hangulat. Utol nem érhető volt a verbális és többi féle bántalmazás. Komoly rendőrségi eljárás volt, a szülőkre is átgyűrűzött az ügyész. Teljesen klikkesedés alakult ki az osztályban. Ezt a két konfliktust próbáltuk oldani.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Mivel annyira védte magát mindenki, nehezen mozdultak az álláspontok. Az a jó, hogy a fiúk később érnek ezért gyermeki őszinteséggel bele tudnak menni a konfliktus kezelésbe, ezért hidat tudtak képezni. Azok a fiúk, akik értelmesebbek és érzelem világuk is gazdagabb. Úgyhogy ezekről az órákról jöttek vissza olyan vélemények, hogy igen, beszélgettük. Az volt jó, amikor csoportban tudtuk beszélni. De jó, hogy így voltunk. A frontális foglalkozásoknál nem tudok velük igazán nagy eredményt elérni. Általában egy gyerek elmondja a véleményét, amire a többiek rácsatlakoznak. De a fojtottság még mindig megvan, viszont oldódott. Tehát a pozitív hatásai a kis csoportos foglalkozásoknak vannak. Tanultunk játék formákat, amiket osztályfőnöki órán alkalmazunk.

A saját csoportjaikban őszinték, leírják a véleményüket, utána pedig egy valaki felolvassa. Így merik felvállalni a véleményüket. Most mindenki tartozik valahova, csoportok továbbra is vannak. Tehát egy ilyen fejlemény, fejlődés is van, hogy nem zárják ki egymást. Ezek a baráti kapcsolatok nagyon élénkek, nincs olyan ellentétes dinamika közöttük. Most békesség van a csoportok között, egymást nem piszkálják. Nincs fegyelmezetlenség. Nincs most olyan harc, mint tavaly volt.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Én drámacsoportokat javasolnék. Olyan alkalmakat, amikben egy-egy konfliktust dolgoznának fel a gyerekek, ami korábban elfordult. Ehhez esetleg anyagot szeretnénk kérni a Gyermekjóléti Központtól. Illetve a tevékeny együttműködésre is számítok.

3. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Simonné Kiszl Andrea vagyok, 55 éves, magyar-angol szakos tanár. Amikor elindult az etika-erkölcstan oktatása, akkor én elvégeztem a képzést és akkor én tanítottam itt. 33 éve vagyok a pályán, 1991-ben végeztem, osztályfőnök vagyok azóta. Itt vagyok 1991 óta, ez az első munkahelyem.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

A bántalmazás nem új keletű. Véleményem szerint minden bántalmazás oka a másság. Hogy ki-mit kezd a mássággal, kirekeszti vagy elfogadja, ez a nagy kérdés. Ez egyrészt a tanáron múlik, másrészt, hogy a gyerek anyag milyen szülői háttérrel rendelkezik. A szülői háttér hogy tolerálja a másságot, az nagyon meghatározó. A másság elfogadását tanítani kellene, hogy ne legyen olyan szélsőségek, mint a történelem során olyan sokszor.

Maguk, azok, akik a bántalmazók, ők maguk is áldozatok. Áldozatok egy apának, esetleg egy válás esetén a felgyülemlett stressz elhordozói. Mindenképpen áldozatnak is kell őket tekinteni, nem csak agresszornak.

A következő ok az elektromos kütyük és játékok. Nyilván sokszor elhangzott már, de én is nagyon fontosnak tartom. Nem tudja különválasztani a valóságot a játéktól és nem érzi, hogy mennyire meg tud bántani másokat. Ez a tér kezd egyre látensebbé válni. Ha egymást megverik azt látjuk, halljuk, ezáltal tudjuk azonnal kezelni. Viszont ha az online térbe áttérünk, akkor ahhoz kell egy bátorság, hogy a gyerek merje jelezni szülőjének vagy egy felnőttnek. Ez előfordult az én osztályomban is. Például az én osztályomban van egy autista gyermek, ő inkább a felnőttek társaságát keresi, mert úgy érzi, hogy ők jobban elfogadják, mint a gyerekek. Az egyik autista gyermeket az osztályomban a nyáron bántalmazták online, szülőket behívtuk, megpróbáljuk megbeszélni. Azt tapasztalom, hogy fontos a szülőknek is a gyerekek sorsa, hogy ne legyen bántalmazás. Az online tér veszélyes számunkra, hiszen követhetetlen. Van olyan diákom is, aki játékfüggő. Pszichológushoz jár, gyógyszert szed.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Azt tudatosítom a gyerekekben, hogy a verbális bántalmazás ugyanolyan súlyos, mint a fizikai. Hogy az is bántalmazás, ha minősítek, ha úgy szólok hozzá. Szabó Magda is mondja, hogy „Úgy bánj másokkal, ahogy te is szeretnéd, hogy bánjanak veled.”

A frusztrációt mondanám még, mint kiváltó ok. Ha valaki nincs rendben magával, akkor bánt másoknak.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Nem volt ilyen, bár szeretnénk, ha lenne.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Nem tudok róla.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Nehéz ezt megfogalmazni. Azt vártuk, hogy a gyerekek kicsit másként viselkednek majd egymással.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylégkörben?

Utána oldottabb a hangulat átmenetileg. Az osztályban lévő közösségi hálót is erősíti. A csoportbeosztásokat mesterségesen alakítva még nagyobb hatást lehet elérni. Azonban baj, hogy a rengeteg tananyag ellene megy a csoportfoglalkozásoknak, mert kevés időt lehet rá szánni tanítási időben. Azt látjuk, hogy alapvető nevelési tevékenységet hiányoznak a gyerekek életéből, amit az iskolának kellene pótolni, de ez lehetetlen.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Szükség van olyan segítőkre, mint amit ti csináltok. Segíthetek én is a gyerekeknek, de nehezen megoldható, hiszen utána beül a tanórámra. Mindenképpen rendszerességet javasolnék.

Mi szívesen beletanulnánk a csoportfoglalkozások tartásába is, nyitottak lennénk rá. Próbáltam interneten keresni erre tananyagokat, azonban nem találtam használhatót.

4. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Domjáné Dodonka Zita, tagintézményvezető. 46 éves. Tanító magyar műveltségterület, német nyelv és irodalom főiskolai végzettség, tanár, magyar mesteri Pécsen, tehetséggondozó szakvizsga, mentor pedagógus szakvizsga, közintézményvezetői szakvizsga, végül az SNI szakember.

2002-2021 dolgozom pedagógusként, 2021-től tagintézményvezető vagyok a Sárbogárdi Mészöly Géza Általános Iskola Szent István Általános Tagintézmény

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Én nagyon internetellenes vagyok. Lehet jól használni az internetet, nekem minden social media nagyon jól van beállítva. A gyerekek viszont nem jól és nem megfelelő keretek között használják. Nagyon ördögtől valónak tartom, hogy belökjük a gyerekeket az internet világába mindenféle határ és korlátozás nélkül. Ezért nagyon sok olyan tartalommal találkozunk, ami nem az ő korosztályuknak megfelelő. Illetve olyan agresszivitást szülnek, illetve annyira arctalanok tudnak időközönként maradni, hogy bátrabban bántják egymást. A mi korunkban is voltak bántalmazások, szerintem a mi korunkban több volt a testi bántalmazás, de arra sokkal könnyebb volt reflektálni. Én azt gondolom, hogy most sokkal erősebb a verbális bántalmazás. Véleményem szerint könnyebben kiheveri az ember a kis mértékű fizikai bántalmazást, mint a csúfolást, vagy a kiközösítést, vagy az egyéb megszégyenítést. A családi háttér a másik, ami nagyon fontos szerintem. Annak idején a szülőknek megvolt a 8 órás munkájuk, aztán otthon voltak és a gyerekekkel foglalkoztak. Szerintem velünk többet foglalkoztak a szüleink, mint amennyit a mostani gyerekekkel foglalkoznak. A mostani szülők már nem egy munkahellyel rendelkeznek. A gyerekek egymást nevelik fel, vagy a testvért a testvér. Az emocionális háttér is hiányzik a szülőktől. A tanítványom gyerekeit tanítom, azt tapasztalom, hogy generálják magukat a hátrányos helyzetek generációkon keresztül átíelve. Többségben vannak azok a gyerekek, akik nincsenek nevelve.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

A legsűrűbb a verbális csúfolódás, kiközösítés, a legmélyebb pedig az internetes zaklatás. A legsűrűbben a verbális bántalmazással találkozunk, testi bántalmazás nálunk nem jellemző. Megfélemlítés időnként van a nagyok között, de ezt sikerült megállítani. A kiközösítés a legnehezebben megfogható számunka. Negyedik osztálytól jellemző az internetes zaklatás. Most hatalmas a szakadék a 3. és 4. osztály között. Korábban a 4. és 5. osztály között szokott lenni szakadék.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Igen, gyermekvédelmi felelős kolléga előadásokat tart, illetve osztályfőnöki órákon is nagyon sokszor beszélünk róla. Ha van egy esemény és kezelni kell, akkor akár egy matek órát is feláldozunk azért, hogy beszéljünk róla. Nagyobb hangsúlyt kap ilyen esetben a nevelés, mint az oktatás. Ebben a tekintetben is nagy összetartás van a kollégák között. Ha úgy gondoljuk, hogy kétszemélyes kontaktban megoldható az érintettekkel, akkor megoldja a kolléga. Ha úgy érzi, hogy egy team kell a probléma megoldásához, akkor azonnal összeáll egy team a cél érdekében. Ebben az évben két ilyen alkalom volt. Érzékenyítő programok vannak, de azok inkább szociális érzékenyítés. Preventív programok és esetkezelés is van.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Nem ismerek.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Nagyon hiszek a kooperációban. Előfordulhat, hogy van olyan gyerek az iskolában, akihez egy másik szakember közelebb tud kerülni, mint mi. Más érzelmekkel tud viszonyulni egy külső szakemberhez, mert nem kell utána beülnie az órájára. Egy szóval nem kell megküzdenie a szerepek konfliktusával. Hiszek a külső segítségekben. MI látjuk, hogy csoportfoglalkozások hatékonyságát ebben látjuk.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Eredmények tekintetében nehéz bármit mondani, a gyerekek nem tudnak mérhető választ eredményt mondani. A mérhetőség nehezített, mert közben az életében is történnek befolyásoló események. A munkám nem egy produktum, amiatt nehéz eredményt mondani.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Örülünk ennek a mostani rendszeresebb segítségnyújtásnak, amit töletek kapunk. Szerintünk az érzelmi kötődés nagyon fontos a csoportfoglalkozások esetében. Ha valamit tanácsolnék, akkor az lenne, hogy ez heti rendszerességű legyen. Illetve a személyi változást nehezen viselik. Thomas Gordon technikáját nagyon szeretem használni, aminek lényege a „jól visszakerdezés”. Szerintem ez nagyon hatékonyan működik. Nagyon keveset beszélgetik őket. Emiatt kétféleképpen reagálnak, az egyik, ha szóhoz jut, akkor mindent el akar mondani, a másik pedig azt mondja, hogy eddig sem érdekelt senkit a véleményem, most sem fog, úgyhogy nem szólok meg.

5. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Ács Imre Zoltánné vagyok, 57 éves, művelődésszervező, emberi erőforrás tanácsadó, gyógypedagógus, szociális diagnózisért felelős esetmenedzser. Fiatal felnőttekkel 10 éve foglalkozom, gyermekekkel 2 éve.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

A társadalom egésze, más értékrenddel rendelkezik az elmúlt években. Ez a változás sok összetevőből áll, van egy réteg, aki a pénzt, mint tekintélyt kezeli, ebből adódóan mindent és mindenkit uralni akar, A gyerekek ezekben a családokban szocializálódnak. A másik réteg, aki viszont nem képes megfelelni a kor elvárásainak, vagy azért, mert olyan családban nőtt fel, ahol generációkra visszatekintve sem lehet mintát találni a megfelelő életfelfogásra, vagy azért, mert olyan élethelyzetbe került, önhibáján kívül, amivel nem volt képes megbirkózni. A rendszerváltást követően Magyarország olyan változásokon ment keresztül, amellyel a populáció egy része nem tudott mit kezdeni. Munkanélküli ellátás megjelenése, segélyezés, adományozás, az Európai Unió által biztosított projektek megjelenése, amely szintén a hátrányos helyzetű családok megsegítésére ad lehetőséget. Sokan ezekkel a lehetőségekkel nem tudnak élni, hanem általuk válnak életképtelenné. A munkanélküliség megjelenése egyenes út a deviancia, a bűnözés felé. Ezek a tényezők összességében és külön, külön is hatnak a felnövekvő generációra.

Azokban a családokban, ahol a pénz az elsődleges érték, és minden más (érzelem, szeretet, megbecsülés, tisztelet) csak felesleges időtöltésnek számít, ott nem csoda, ha a gyerek az iskolában is csak erőszakkal tudja érvényesíteni az akaratát, hiszen otthon sem lát más eszközt a tekintély kivívására.

A másik említett példa szerinti családokban, szintén az akarat érvényesítése a cél, hiszen a megfélemlített a társai előtt, ő lehet a bátor, erős, akit nem mernek bántani, nem úgy, mint a családban, vagy például egy lakásotthonban, ahol esetenként ő a bántalmazott. Nem mellékesen ebben az esetben is hiányzik a szeretet a tisztelet, a megbecsülés, a gyerek egész életéből.

Aztán említést kell tenni arról az esetről is, ahol a gyermekek normának tekintik az erőszakot, hiszen más példát soha nem is láttak az akarat érvényesítésére. Itt szintén hiányzik a szeretet, tisztelet, megbecsülés.

Tehát a kérdésre a válaszom, az iskolai bántalmazás oka, mindig a gyermek családjára vezethető vissza. A gyerekek a figyelmet akarják felhívni magukra, mert minden gyermek arra vágyik a leginkább, hogy megértsék és szeressék. Régen voltak nehezen élő és jobban élő családok, de voltak családok. Ma már második generációban jelenik meg az a fajta nevelés, ahol nincs családi biztonság, nincs megtartó ereje a családnak, mert nincs is olyan. Sajnos ezek a kapcsolatok egyre sokasodnak és belátható időn belül többen lesznek, mint azok, akik családnak nevezhetőek a szó nemes értelmében.

Az ilyen kapcsolatokban nincsenek szabályok, csak indulatból és pillanatnyi hangulatból lereagált helyzetek. A gyerek úgy nő fel, hogy fogalma sincs, mi a helyes és a mi a helytelen, még akkor sem tudja ezt biztonsággal, amikor az iskolában megmondják neki, mert a saját

bőrén azt érzi, hogy bár megbüntettek, de mégsem én kaptam a fizikai bántalmazást, hanem az. akit én bántottam és ebben a helyzetben nem nekem fájt. Az a kisgyerek pedig aki megfelelő családban nevelkedik, nem érti, hogy miért őt bántják, hiszen a legnagyobb jó indulattal kezel minden sérelmet, sajnos azonban pont ez teszi sebezhetővé a másik gyereket, a bántalmazó számára, mert tőle remélhet megbocsátást. Ma még több az utóbb említett gyermek, de az a kérdés, hogy meddig? Annyira bonyolult és összetett probléma ez, hogy nagyon gyorsan kell lépni társadalmi szinten a megoldás felé, mert visszafordíthatatlan következményei lehetnek.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

1. Fizikai erőszak 2. Verbális bántalmazás 3. Internetes bántalmazás

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Iskolai szociális segítő

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Talán a Szakszolgálat?

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Feltételezem varázspálcát.:)

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylégkörben?

Ha az első és az utolsó csoportot összehasonlítom, egy-egy általunk tartott esetben, többször figyeltem meg az erősödő összetartozás érzését.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

A csoportfoglalkozás rendszeressége, megfelelő szakemberek által végzett csoportfoglalkozások, pedagógusok érzékenyítése a csoportfoglalkozásokra

6. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Vassné Hangyál Noémi vagyok, 39 éves. Szociálpedagógusként végeztem Sopronban. Jelenleg óvodai-iskolai szociális segítőként dolgozom a Sárbogárdi Család- és Gyermekjóléti Központban. Előtte házvezető-nevelő voltam Sárbogárdon a lakásotthonban. Így összesen 17 éve foglalkozom gyerekekkel. 2019-ben kezdtem itt dolgozni. Az életkor az elég szélesspektrumú, mert jelenlegi munkakörömben az elején voltak óvodás gyerekek, egyéni tanácsadásban maximum 12 éves korig. Csoportfoglalkozás keretében gimnáziumban az életkor 14 éves kor körüli volt.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Többségében a korai kütyük használata, ami előtérbe helyezhető. Elsősorban a korán használt internetes-online játékok, amik nem az ő korosztályuknak valók. Elsősorban azért, mert nem biztos, hogy külön tudják választani az internetes és a való világ közötti különbséget. Előfordul az is, hogy ebből adódóan azt gondolják, hogy ami megtörténhet az online térben, az megtörténhet a valóságban is. A bántalmazások tekintetében elmondható, hogy a verbális és fizikai is nagyon gyakran előfordul. Viszont egyértelműen nem tudom azt mondani, hogy az egyik gyakoribb, mint a másik. Az alsóbb korosztályban, óvodában inkább a fizikai bántalmazás jellemző, míg a felső tagozatban inkább a verbális bántalmazás fordul elő. Ezek sajnos gyakran elhúzódnak és zaklatás lesz belőle. Nem jellemző, hogy egyszeri alkalom. Itt a minősítés többségében a csúnya szavak, vulgáris kifejezések és a megalázás, ami egyértelműen jellemző a gyerekeknél.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Az ok, ami kiemelendő, hogy miért csinálják. A szülői háttér ebben nagyon sokat számít. Elsősorban azért, mert engedik a korlát nélküli digitális eszközök használatát. Sokszor nem is érti a szülő, hogy mi a probléma. Aztán nem tudja megértetni a gyerekekkel, hogy ennek milyen következményei lehetnek. Hiszen ő sem érti, hogy mi a probléma. Vagy ha érti is, akkor a foglalkozás kimerül abban, hogy elbeszélget egyszer a gyerekekkel. Aztán úgy érzi, hogy megtette a dolgát. Az egyéni tanácsadásban az a tapasztalatom, hogy a legtöbb szülő szívesen tolja át ezt a felelősséget az iskolára. Azt mondja, hogy a probléma az iskolában van, akkor oldja meg az iskola. Legyen ez bármilyen magatartás probléma, vagy szociális probléma, aminek igenis a családban kellene megoldást találni.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

A városunkban nem jellemző. Dunaújvárosban voltunk egy szakmaközi megbeszélésen, ahol a másik Gyermekjóléti Központ azt mondta, hogy náluk inkább csoportfoglalkozások jellemzőek. Prevencióra fektetik a hangsúlyt. Az iskolák, ahova járok, inkább az egyéni tanácsadásokra vannak berendezkedve. A felkínált csoportfoglalkozásokkal kapcsolatban is az volt az érzésem, hogy nem eléggé nyitottak rá. Vannak problémák, de azt gondolják, hogy ezt mind meg tudják oldani intézményen belül. Egy jelzés érkezett egy iskolából, ahol internetes zaklatás miatt kértek segítséget. A segítségkérés itt is elsősorban a zaklatás jogi következményeire való figyelemfelhívás volt. Őket továbbirányítottam a rendőrség bűnmegelőzési osztályához. Tudomásom szerint egyébként ők frontális előadásokat tartanak, nem csoportfoglalkozásokat.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Tudomásom szerint nincs.

6, Amikor a Gyermekjóléti Központ munkatársaként először elindult a csoportfoglalkozásra milyen elvárásai voltak saját magával, a csoport lehetséges sikerességével kapcsolatban?

Nagyon izgultam az első alkalommal, mert azt sem tudtam hogyan álljak neki, milyen befogadás várható a gyerekek részéről. Én nagyon-nagyon jó tapasztalatokat szereztem az első időszakban. Az osztályközösségekkel kapcsolatban nem volt elvárásom, inkább csak az elfogadástól féltem kicsit. Hiszen nagyon fontos volt, hogy tudjak úgy kommunikálni, hogy

elfogadjanak. Hiszen a csoportfoglalkozás sikerességének egyik kulcsa véleményem szerint az, hogy nyerjük el a diákok bizalmát. Második-harmadik alkalom után már minden esetben kaptunk visszajelzést a gyerekektől, hogy igen, értik miért vagyunk itt és kimondottan befogadóak voltak. Szívesen jöttek az alkalmakra, várták a következő alkalmat. Nyitottak voltak arra, hogy mi lesz és aktívan vettek részt. Nyitott vagyok arra, hogy újabb technikákat tanuljak, hogy egyre jobb minőségű foglalkozásokat állíthassak össze, hogy még inkább tudjak reflektálni a keletkező igényekre. Vannak témák, amikre kifejezetten nyitottak az intézmények, mint például a bántalmazás kezelésével kapcsolatos csoportfoglalkozások.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylégkörben?

Az egyik csoport után az igazgató kifejezetten azt jelezte vissza, hogy a csoport nem volt sikeres. Véleményem szerint, ha öt alkalom után folytattuk volna, akkor sikeres lehetett volna, de az igazgató után már nem volt ebben partner.

A gimnáziumi csoport után az osztályfőnök azt jelezte vissza, hogy kifejezetten sikeresnek ítélte rövid távon.

Azt tapasztaltam, hogy a felsőbb évesek jobban megértik a csoport célját, viszont nehezebben adják együttműködésüket. Az alacsonyabb korosztály nehezebb érti meg, viszont sokkal együttműködőbb. Egy kisebb intézmény, egy általános iskola, ahol az átlagos intelligencia szint alacsonyabb, ott sokkal befogadóbbak. Érdekes, hogy nekem fordított volt az elvárásom. Azt gondoltam, hogy a gimisek, akik már jobban megértik a dolgokat, befogadóbb lesz, de nem ezt tapasztaltam.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Idén nyáron szeretnék összeállítani több, mint a tematikát, amivel aztán szeptemberben megkeresném az iskolákat. Prevenációs tematikákra gondolok elsősorban. Az a tapasztalatom, hogy a pedagógusok szívesebben fogadnak el kész programokat, minthogy nekik kelljen kitalálni. Ennek nyilván egyik oka lehet a leterheltségük.

Legközelebb biztosan kisebb csoport létszámmal lesz szükség. Minél kevesebben vannak egy csoportban, annál több figyelem fordítható egy gyerekre. Amire úgy látom, minden korosztálynak nagy szüksége van.

Szerintem nagyon rugalmasan alkalmazkodtunk a gyerekekhez és a pedagógusokhoz is. Ebben nem változtatnék. Azonban talán jobb lenne, ha a csoportfoglalkozások jobban bele tudnának simulni a tanrendbe.

7. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Kis-Vincze Viktória vagyok, 49 éves. Végzettségem általános szociális munkás vagyok. A beosztásom óvodai-iskolai szociális segítő. Körülbelül 8-9 éve foglalkozom gyerekekkel. 2018-ban jöttem ide. Mielőtt ide jöttem lakásotthonban voltam házvezető-nevelő.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Szerintem kiváltó ok, hogy a gyerekek különböző családi háttérrel rendelkeznek anyagi szempontból. A másik kiváltó ok pedig lehet, hogy a gyerekek eltérő képességűek.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Amit látok, hogy 3 forma jellemző, a verbális, a fizikai és az internetes zaklatás. A verbális az, ami a leggyakoribb a környezetemben. Pizskálódás, csúfólódás jellemző.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Nincs róla tudomásom.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Nincs róla tudomásom.

6, Amikor a Gyermekjóléti Központ munkatársaként először elindult a csoportfoglalkozásra milyen elvárásai voltak saját magával, a csoport lehetséges sikerességével kapcsolatban?

Elvárásaim nem igazán voltak. Inkább kíváncsi voltam, hogy milyen lesz az elfogadás, a csoport hatékonysága.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Olyan jellegű változást vettem inkább észre, hogy a gyerekek érdeklődnek, várják a következő alkalmakat. Én egyéni foglalkozás keretében is foglalkozom azokkal a gyerekekkel, akik csoportfoglalkozáson vesznek részt és minden alkalommal kérdezik a csoportfoglalkozást is.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Lehet, hogy az időpontot változtatnék. Minden esetben délutáni csoportfoglalkozásokat tartok. Azt tapasztalom, hogy ilyenkor már elfáradnak a gyerekek, a feladatokat is nehezebben értik meg. Látni lehet rajtuk, hogy sokkal inkább szeretnék társaikkal az udvaron kötetlenül játszani, mint egy csoportfoglalkozáson részt venni. Amikor jön a jó idő, a gyerek már kint vannak délutáni időszakban, a csoportfoglalkozást pedig nem tudjuk kivinni.

Szerintem a sikeresség kulcsa, hogy a foglalkozások rendszeresek legyenek, heti rendszerességgel. Gyakran megfogalmazták, hogy szeretnék, ha több alkalommal is ugyanazt a játékot játszáák. Ami érdekes hozzáállás, mert a gimnazista gyerekek pedig inkább azt kérik, hogy mindig más és impulzív legyen, mert különben nem elég izgalmas ahhoz, hogy szívesen vegyenek részt rajta.

8. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Feketéné Geiger Bettina vagyok, 51 éves vagyok, végzettségem általános iskolai tanító, illetve fejlesztő, differenciáló pedagógus. Beosztásom általános iskolai tanító, osztályfőnök.

1995. óta foglalkozom gyerekekkel.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Azt gondolom, hogy az tud bántalmazni, aki maga is bántalmazott, vagy olyan lelki problémája van, amit csak így tud kidolgozni magából.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

A verbális agresszió leginkább jellemző, de a fizikai is sajnos jelen van. Egyformán jellemző mindkettő, nem tudnék különbséget tenni. Inkább azt veszem észre, hogy kicsiknél jellemző inkább a fizikai a nagyobbaknál pedig a verbális.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

A gyermekvédelmi felelős nálunk részt vett egy képzésen, ő tart preventációs előadásokat. Mindennapos téma nálunk hogyan tudjuk elkerülni a bántalmazásokat. Ami megtörtént, azt hogyan tudjuk kezelni. Internetes térben hogyan tudják elkerülni, hogy bántalmazottá váljanak, ez a leggyakoribb téma. Tartunk előadást arra vonatkozóan, hogy jobban fel tudják ismerni mi az, ami bántalmazásnak minősül.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Nincs róla tudomásom.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Már eleve is segítség nekünk, ha valaki más is foglalkozik a gyerekekkel. Már ezért is hálásak vagyunk.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Rövidtávon minimális változást éreztem egy-két gyereknél. Viszont úgy érzem érdemi eredmény akkor elvárható, hogy lehetőségünk nyílik heti rendszerességgel részt venni csoportfoglalkozásokon.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Pszichológusi segítség is kellene a bántalmazó és bántalmazott gyerekeknek. Én mindenképpen ezt is kérném. Mindennapi apróságokat kapjanak, mint tanácsot, hogyan ismerjék fel és hogyan kezeljék a bántalmazást.

9. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

A nevem Oláhné Bereczk Zsuzsanna. 55 éves tanító néni vagyok, 37. éve dolgozom a pályán, osztályfőnök vagyok.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Többféle okot látok, ezek közül az egyre nagyobb szakadék a családok, ezáltal a gyerek között is szociális szempontból. Amikor vannak a mélyszegénységben élők és látja a másikinál az általa kíváncsi gyümölcsöt, vagy játékot, amit tudja, hogy nem érhet el, ki is mondja, hogy ő ilyet soha nem kaphat. Ilyenből is fakadhat. A domináns gyerekek szeretik a pozíciójukat őrizni, ebből is adódnak a konfliktusok. Ilyenkor nagyon fontosnak tartom a pedagógus jelenlétét. Tehát amikor átkerülnek óvodából hozzánk. Akkor nagyon sokáig nekünk nincsenek szünet, nekünk végig a gyerekek között kell lennünk, hogy lássuk, hogy milyen erőviszonyok rajzolódnak ki és azt koordinálni. Mert ha ez időben megtörténik, akkor nem is jutunk el odáig, hogy bántalmazás kialakuljon.

A másik nagyon komoly ok, amit látok, sajnos a családotthonos jelenség. Tehát azok a gyermekek, akik nem családban élnek, nem feltétlen kortársak között élnek. Az örvény törvény nagyon erős. A nagyoktól látott, általuk vagánynak gondolt magatartásformákat nagyon hamar leutánozzák. Aztán miután ők ott csak szenvedő alanyok az idők között, akkor ő azt másnap eljátssza az iskolában a társai között. Csak akkor már ő a bántalmazó és így tudja levezetni az előtte napokban felgyülemlett sérelmeit.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Mindig verbális szinten indul. Már önmagában nagyon bántó tud lenni. A gyerekek nagyon érzékenyek tudnak lenni, főleg azok a gyerekek, akiket a család bura alatt tart. Ők rettenetesen össze tudnak roppanni már az úgynevezett beszólásoktól. Leginkább a verbális a legjellemzőbb. Amit látok, nem feltétlenül társul hozzá szó, sem tett, a kirekesztés. Ez a legkönnyebb, mert nem kell megfogalmazni, hogy miért. Csak azt vesszük észre, hogy perem helyzetben kerül egy-egy gyerek. Itt nagyon résen kell lenni a pedagógusnak, itt is nagyon sokat tudunk segíteni. Szerencsére ritka, de előfordul a tettelegesség is. Ez nagyon ritka esetben. Ha mindig ott vagyunk, akkor nem fajulhat idáig a dolog.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

A gyermekvédelmi felelős tart előadásokat.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Nincs róla tudomásom.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Biztos vagyok benne, hogy teljes partnerségben tudunk dolgozni. Amikor segítséget kértem, akkor arra számítottam, hogy ők ezen a területen szakmailag sokkal képzetebbek nálam. És amit én itt a gyakorlatban látok és tapasztalok, illetve már kitapasztaltam az évtizedek során és van olyan eset, amikor minden kudarcot vall. Akkor én nagyon reménykedem, hogy a Gyermekjóléti Központnak olyan módszertani tárháza van, amit én nem ismerhetek feltétlenül, hiába olvasok szakirodalmat. Ők célirányosan ezt tanulták és én azt gondoltam, hogy nagyon jó tanácsokat tudunk kapni, amit én szívesen alkalmazok onnantól kezdve.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

A csoportfoglalkozások nálunk nyáron zajlottak. Három diákom vett részt rajta. Két lányt és egy kisfiút. A kisfiú eléggé uralkodó típusú, mégis mintha szelídült volna a tavalyi évhez képest. Sajnos otthon rossz mintát kap, férfiuralom van, abszolút. Ezt akarta tovább vinni itt az iskolában. Biztos vagyok benne, hogy a foglalkozás is pozitívan hatott, illetve én is efelé terelem őket, hogy nincsen különbség és direkt ilyen helyzetben hozom őket. Azt látom, hogy a fiú szeretne a csoport tagja lenni és ehhez biztosan van köze a csoportfoglalkozásoknak.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Gyakrabban szeretnék kapni csoportfoglalkozást, akár a délutáni foglalkozások idején. Akár a délelőttben egy-egy készségórát beáldozva. Mindenféleképpen egyre gyakrabban szükség lenne erre, és akkor a pedagógusok összedolgozva a szakemberekkel mindenképpen sikeresebbek lehetnénk.

10. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Vargáné Csilla vagyok, 57 éves, tanítói végzettséggel rendelkezem és osztályfőnök vagyok. 38 éve vagyok pedagógus.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Hát én úgy gondolom, hogy a szülők nagyon szabadon nevelik a gyerekeket. Bármit nézhetnek a tévében, az internetet nem korlátozzák be. Sajnos a mai mesék is nagyon az agresszivitásra épülnek. Hiába beszélünk a szülőkkel, nem látják a problémát, homokba dugják a fejüket.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Itt is ugyanazt tudnám elmondani, hogy bármit tehetnek a gyerekek. A szülők nem igazán foglalkoznak azzal, hogy a gyerekük mit csinál. A szabadelvű nevelés nagyon bejött, hogy a gyerek azt csinál, amit akar, leginkább és nem nagyon törődnek vele a szülők.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Saját programunk nincsen.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Mást nem ismerünk.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Elsősorban azért kértem segítséget, mert az egyik diákom nagyon sokat hiányzott és amikor iskolában volt, akkor is komoly magatartás problémái voltak. A Családsegítő partner volt ebben, ekkor ajánlották fel a csoportfoglalkozást. Ennek nagyon örültem. Igazán nagyon elvárásom nem volt. Változást akartam.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Sajnos nem vettem észre, hogy javult volna a helyzet az említett gyerek esetében.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Heti egy csoportfoglalkozásra szükség lenne. Sajnos sokkal több nem is nagyon fér bele a gyerek idejében. Illetve szerintem lehetne szülőcsoportok bevezetése. Náluk is szükséges szemlélet formálás.

11. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Lorbertné Rigó Anikó vagyok, 52 éves, tanító végzettséggel, osztályfőnök vagyok. 16. éve tanítok. Előtte is gyerekekkel foglalkoztam, csak másfajta fiatalokkal.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Sok szülő azt gondolja, hogy majd az iskola megneveli a gyereket, de akkor sosem fogunk tanítani, ha nevelünk.

Mindenféleképp a modern világ a másik, a szabadelvű nevelés.

Hiányzik a gyerekből a kitartás. Folyamatos élménykeresésben vannak.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Elsősorban verbális bántalmazás jellemző nálunk, az apró kis beszólások, viccesnek tűnő megjegyzések. A mosdóban is gyakran egymásra zárják az ajtót.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Nincs ilyen.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Rajtatok kívül nem tudok mást.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Tudjuk, hogy nektek is megvan kötve a kezetek, amiatt úgy érzem, hogy túl nagy elvárásuk nem lehet. Talán annyi, hogy ti rugalmasabban vagy nagyobb kapcsolatot tudtok tartani a szülőkkel.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Az első alkalom nagyon visszajára sült el az egyik kisfiú extrém viselkedése miatt. Akkor azt nagyon rossz tapasztalatnak éltem meg. Utána viszont már helyreállt a rend és úgy érzem, hogy jól érzik ott magukat a gyerekek és szeretnek járni a foglalkozásokra.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Talán a szülőkkel is lehetne ilyen csoportfoglalkozás. Azt is jó ötletnek tartanám, ha a szülőkkel közös csoportfoglalkozások lennének. Hátha a szülők tanulnának abból, hogyan kellene gyerekeikkel bánniuk. Mert én azt gondolom, hogy amit mi régen játszottunk társasjátékok, a mai családoknál nem hiszem, hogy előkerülnek. Jó ötlet lenne az is, ha tudnátok kis csoportokban kirándultatni a gyerekeket, szülőket. Ezzel lehetne személetet formálni.

12. számú melléklet

1, Saját életkora, végzettsége, beosztása. Hány éve foglalkozik gyerekekkel?

Dicsérdi Józsefné vagyok, 53 éves vagyok, biológia-kémia szakos felsőfokú végzettségem van. Jelenleg én vagyok a Mészöly Géza Általános Iskola igazgatója. Két éve vagyok igazgató, előtte 10 évig voltam helyettes. 30 éve tanítok gyerekeket, itt kezdtem és azóta itt dolgozom.

2, Mit gondol, mi lehet a kortárs bántalmazások kiváltó oka?

Határozottan úgy látom, hogy kívülről hozzák ezt a gyerekek. A nagyon sok gép, ami egészen kicsi koruk óta körül veszi őket, azt látom a legnagyobb gondnak. Hiányzik a játék az életükből, a régi utcaszéli játékok, a szocializáció, ahol megtanulják kezelni a problémákat. Így nem is tudják kezelni a konfliktusokat, vagy a videójátékból hozott agresszív megoldásokat választják. A szülők azt mondják, hogy azért engedik, hogy játszon a kutyával a gyerek, mert lemarad a többiek között. Nagyon meg tudja viselni a gyerekek lelkét. Azokét is, akiket másként nevelnek.

Úgy látom, hogy az egész világban megváltozott minden, nem szabadság van, hanem szabadosság van. A magyarok nagyon jól élnek, a gyerekeknek megvan mindene, szó szerint megvan mindene. Nem kell várni semmire. Nincs várakozási idő, mindent azonnal megkapnak. Minden gyereknek mindene megvan, amit szeretne. És ha nincs meg a várakozás öröme, akkor a gyerek ezt kitölti. Ez is lehet az egyik oka a bántalmazásnak, belemenekül a bántalmazásba, mert az hozza meg neki azt a fokozott lelkiállapotot, amire vágyott. Az ingerküszöbük kitolódott. Ezért mennek bele extrém dolgokba.

Vannak olyan csoportok, osztályok, akik nem igénylik a jutalmat, nem dolgozik érte, nem lehet vele motiválni.

3, Meg tud nevezni maximum 3 dolgot, ami leginkább jellemzi az iskolai bántalmazásokat?

Nagyon kegyetlenek egymáshoz a gyerekek, és minél nagyobbak, annál durvábbak. A kicsiknél inkább a csúfolódás, vagy ütögetés szintjén vannak a gyerekek. A nagyoknál már a tudatos lelki terror megy. Igyekeznek személytelenek maradni közben, emiatt nagyon gyakran használják az internet adta elbújási lehetőségeket. Lehet, hogy messengeren, hogy tudja ki írja neki, de mégsem kell a szemébe nézni. Számtalan ügyet kellett már emiatt kivizsgálni. Nem vállalják fel a konfliktust, így könnyebb bántani a másikat.

Nem érzik a súlyát a cselekedetüknek, nem érzik, hogy ezzel mekkorát bántottak és bele se tud gondolni abba, hogy valakit majd őt is bántalmazza. Ketté szakad a gyerek társadalom, egyik oldalán vannak azok, akiket bántalmaznak, a másik oldalon pedig vannak azok, akik bántalmaznak. És ez valahogy ez nagyon erősen kialakult. Nem látni abban mintát, hogy a

szülői háttér hatással van arra, hogy ki lesz bántalmazott vagy bántalmazó. Nagyon intelligens, nagyon művelt szülők gyerekei is nagyon érdekes dolgokat tudnak tenni. Én ezt oda vezetem vissza, hogy nincs meg az a kontakt szülő és gyermek között, aminek meg kellene lenni.

4, Ismer más olyan intézményt saját környezetében, amely csoportfoglalkozások szervezésével foglalkozik?

Nem tudok róla.

5, Saját intézményében volt-e, van-e olyan program, amely kortárs bántalmazás kezelésével foglalkozik iskolai kereteken belül?

Minden programunk valamilyen szinten a szocializációt és az együttes élményt szolgálja. Amikor együtt vannak a gyerekek, akkor szabályokat kell betartani. Arra kell megtanítani őket, hogy jól érezzék magukat csoporthelyzetben, nem baj, hogy nem ő lesz az első a versenyben, akkor is tudjon vele megküzdeni. Arra ösztönözzük őket, hogy minden erőszakmentes legyen. Ha egy gyerek őri, akkor nem üvöltözzünk vele, hanem kiemeljük, lecsillapítjuk. Utána megpróbáljuk visszahelyezni az osztályba.

A rendőrök is gyakran jönnek hozzánk előadást tartani. Próbáljuk ezzel érzékelteni, hogy ez a cselekedet már túl nyúlik azon, hogy tanár ad egy beírást. Csak az a baj, hogy az a csapat, aki ezt kihívásnak tekinti, annak olyan mintha lendületet adnánk ezzel. Sok gyerek teljesen tisztában van azzal, hogy nem lehet büntetőjogi következménye a cselekedetének.

Gyakran alkalmazzuk azt a technikát, hogy szembesítjük a gyereket egymással. Először megkérjük, hogy mondják el, hogy mi a problémájuk egymással. Majd megkérjük őket, hogy mondjanak egymásról egy-két jó dolgot, ami miatt akár barátok is lehetnének.

6, Amikor segítséget kért a Gyermekjóléti Központtól milyen elvárásai voltak?

Ha viccesen mondanám, akkor azt reméltem varázspálcátok van, hogy egy csapásra megoldódik minden. Ha őszinte akarok lenni, ezt reméltem, hogy sikerül csökkenteni a bántalmazásokat, hogy a gyerekek jobban belátják viselkedésük következményét. Azt reméltem, hogy változtatnak viselkedésükön. Láttuk, hogy ez valakinél működik, valakinél nem. Szerintem ez egy nagyon jó kezdeményezés, ki kell fornia magát.

7, A csoportfoglalkozások után észrevette-e bármilyen jellegű változást, akár a csoportdinamikában vagy egyébként az osztálylétkörben?

Úgy látom, hogy a bántalmazó gyerekek esetében inkább az egyszemélyes tanácsadás lehet célravezető. Jobban működnek kétszemélyes helyzetben.

8, Milyen változtatást javasolna annak érdekében, hogy a csoportfoglalkozások eredményének hatékonyságát növelni tudjuk?

Meg itt is nagyon fontos lenne, ha akik foglalkoznak a gyerekekkel nagyon megismernék a gyerekeket egyénileg is.